

FÖRSKOLEUNDERVISNINGENS
LÄROPLAN
2026

FÖRSKOLAN SOM LÄRMILJÖ

2026
KORSHOLMS KOMMUN

Förord

Välkommen till förskolans värld i Korsholm – en plats där nyfikenhet, glädje och lärande går hand i hand!

Inom småbarnspedagogiken och förskolan lägger vi grunden för barnens livslånga lärande. Här får varje barn möjlighet att utforska, experimentera och utvecklas i en trygg och inspirerande miljö. Vi ser på barnen som kompetenta individer med en inneboende lust att lära och en vilja att vara delaktiga i sin omvärld.

Den lokala planen för förskolan i Korsholm är vår gemensamma riktning och vägvisare. Den bygger på nationella styrdokument, aktuell forskning och vår egen vision om en förskola där varje barn får utvecklas utifrån sina unika förutsättningar. Vi betonar en helhetssyn på lärande, där omsorg, fostran och undervisning samverkar för att skapa de bästa möjliga förutsättningarna för varje barn.

För oss är samarbetet mellan barn, vårdnadshavare och personal avgörande. Genom en öppen dialog skapar vi en lärmiljö där alla känner sig sedda, hörda och värdefulla. Vi vill att alla barn ska få en stark grund att stå på – en grund som rustar dem för framtiden, stärker deras självkänsla och uppmuntrar dem att möta världen med nyfikenhet och mod.

Vi ser fram emot att tillsammans forma en förskola där barnens röster och tankar får ta plats, där leken är en central del av lärandet och där vi med stolthet bygger framtiden – ett steg i taget.

Utbildningsstyrelsen publicerade grunderna för förskoleundervisningens läroplan 13 februari 2025, som trädde i kraft den 1 augusti 2025.

Välkommen att ta del av vår lokala plan för förskolan i Korsholm!

Anna Törnroos-Mård
Chef för småbarnspedagogik och förskola

Britt-Marie Hedström
Serviceledare för småbarnspedagogik och
förskola

Godkänd 21.6.2016

Svenska förskole och utbildningssektionen i Korsholm

Reviderad 20.6.2023

Reviderad 3.6.2025

Reviderad 15.6.2026

Svenska bildningssektionen/ Suomenkielinen sivistysjaosto

Innehåll

Inledning.....	4
1. Grunderna för läroplanen och den lokala läroplanen.....	4
1.1 Grunderna för förskoleundervisningens läroplan	4
1.2 Den lokala läroplanen och utvecklandet av den	4
2. Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål.....	5
2.1 Förpliktelser som styr förskoleundervisningen.....	5
2.2 Förskoleundervisningens uppdrag under lärtigen	6
2.3 Värdegrunden	7
2.4 Synen på lärande.....	7
2.5 Mångsidig kompetens i förskoleundervisningen	8
3. Verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen.....	11
3.1 Principer för utvecklandet av verksamhetskulturen.....	12
3.2 Lär miljöer i förskoleundervisningen	16
3.3 Samarbeta i förskoleundervisningen och vid övergångarna	17
4. Principer för förskoleundervisningen.....	18
4.1 Mångsidiga arbetsätt	18
4.2 Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet.....	19
4.3 Gemensamma mål för undervisningen förvekligas genom lärområden	20
4.3.1 Mina många uttrycksformer.....	21
4.3.2 Språkens rika värld	22
4.3.3 Jag och vår gemenskap	24
4.3.4 Jag utforskar min omgivning	25
4.3.5 Jag växer, rör på mig och utvecklas	26
4.4 Preciseringar gällande språk och kultur.....	28
5 Stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning.....	29
5.1 Barnets rätt till stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning.....	29
5.1.1 Principer för att ordna stöd	30
5.1.2 Kontinuerligt stöd från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen.....	30
5.2 Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande och grupp-specifika stödformer.....	33
5.3 Barnspecifika stödåtgärder och ordnande av sådana	36
5.3.1 Bedömning av behovet av barnspecifikt stöd	38
5.3.2 Plan för genomförande av barnspecifikt stöd.....	39

5.3.3 Beslut om stöd	40
5.4 Samarbete i samband med stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning.....	42
5.4.1 Samarbete med vårdnadshavaren och barnet	42
5.4.2 Yrkes- och sektorsövergripande samarbete	42
5.5 Avvikande ordnande av förskoleundervisning på grund av barnets stödbehov eller hälsotillstånd..	43
5.5.1 Tidigarelagd läroplikt.....	43
5.5.2 Sjukhusundervisning och konsultativ sjukhusundervisningstjänst	47
5.5.3 Övriga undervisningstjänster	48
5.5.4 Avvikande ordnande av barnets förskoleundervisning på grund av barnets hälsotillstånd.....	48
5.5.5 Inledande av den grundläggande utbildningen senare	49
6. Elevvård.....	50
7. Förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip.....	51

Inledning

Förskoleundervisningen är en fortsättning på småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen omfattar i allmänhet ett läsår och ska ges under minst 700 timmar. Den ges fyra timmar per dag och är avgiftsfri och obligatorisk. Läsåret följer den grundläggande utbildningens läsårsschema. Varje verksamhetsställe för förskoleundervisning sammanställer årligen en läsårsplan som är specifik för varje enhet. När förskoleåret är slut ges ett intyg på att barnet deltagit i förskoleundervisningen.

1. Grunderna för läroplanen och den lokala läroplanen

1.1 Grunderna för förskoleundervisningens läroplan

Den här läroplanen baserar sig på Grunderna för förskoleundervisningens läroplan som Utbildningsstyrelsen fastställt och trädde i kraft 1.8.2025. Ändringar i den förutsätter att motsvarande ändringar görs i den lokala läroplanen och omsätts i praktiken.

Syftet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan är att främja att en högklassig och enhetlig förskoleundervisning förverkligas i hela landet. Utgångspunkt för revideringen av grunderna är de utmaningar som förändringarna i barnens uppväxtmiljö och förskolans verksamhetsmiljö ställer i dag och i framtiden. Grunderna har beretts i brett samarbete utgående från de senaste resultaten från forskning och utvecklingsarbete. Förskoleundervisningen är en helhet som omfattar undervisning och fostran. Avvikande från lagarna som reglerar förskoleundervisningen används i grunderna för förskoleundervisningens läroplan benämningen barn i stället för elev, stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisningen i stället för stöd för lärande och skolgång och elevvård i stället för termen elevhälsa som används i lagen om elev- och studerandevård. I det svenskspråkiga styrdokumentet används förskoleundervisning och förskola synonymt i betydelsen förskoleundervisning.

1.2 Den lokala läroplanen och utvecklandet av den

I Korsholm har personalen inom förskoleundervisningen utarbetat den lokala läroplanen tillsammans. Personalen har deltagit i föreläsningar, fortbildningar samt varit uppdelade i arbetsgrupper.

Vårdnadshavarna som våren 2025 hade barn i förskoleundervisning har haft möjlighet att via en enkät påverka innehållet i den lokala läroplanen. Barn i förskoleundervisningen har tillsammans med personalen diskuterat och dokumenterat värdegrundsfrågor som; Hur är en bra förskola? Vad kommer att vara viktigt att kunna som vuxen? Vad behöver vi lära oss? Hur lär jag mig?

Svenska och finska bildningssektionerna i Korsholm godkänner förskolans läroplan. Efter det finns läroplanen på respektive kommuners hemsidor under fliken barn och skola.

Läroplanen tas i bruk från 1.8.2026. Den uppdateras vid behov.

2. Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål

2.1 Förpliktelser som styr förskoleundervisningen

Förskoleundervisningen i Korsholm ordnas i daghem och i skolor. Vårdnadshavaren ska se till att barnet deltar i förskoleundervisningen eller annan motsvarande verksamhet genom vilken målen för förskoleundervisningen uppnås. Kommunen är skyldig att ordna förskoleundervisning för barn som bor i kommunen året innan läroplikten börjar. Ett barn som deltar i förskoleundervisningen har rätt att delta i småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen.

I förskoleundervisningen är undervisningsspråket antingen svenska eller finska. Vid behov ordnas även undervisning på samiska, romani eller teckenspråk enligt "Grunderna för förskoleundervisningens läroplan". Dessutom kan en del av undervisningen ges på något annat språk än de som fastställs i lagen om grundläggande utbildning, om det inte äventyrar barnens möjligheter att följa med undervisningen. Om detta bestäms närmare i avsnittet Specifika frågor angående språk och kultur.

Målet för förskoleundervisningen är att stöda barnens utveckling till humana människor och etiskt ansvars-kännande samhällsmedlemmar och att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som behövs i livet samt förbättra barnens förutsättningar för lärande. Till målet för läroplanen hör även främjandet av en fysiskt aktiv livsstil. Hela personalen inom förskoleundervisningen ansvarar för att förskoleundervisningen genomförs systematiskt.

Inget barn ska särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Förskoleundervisningen ska på ett positivt sätt ta hänsyn till barnens olika språkliga, kulturella och åskådningsmässiga bakgrund. Barnens åsikter ska beaktas och utvecklingen av deras identitet stödjas.

Förskoleundervisningen omfattar minst 700 timmar. För ett barn som fått ett beslut om tidigarelagd läroplikt beskrivs alternativen för hur förskoleundervisningen kan genomföras i kapitel 5.5.1.

Förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken som kompletterar förskoleundervisningen ska ordnas och utvecklas i enlighet med inkluderande principer. Då barnet inom ramen för småbarnspedagogiken som kompletterar förskoleundervisningen behöver stöd för sin utveckling, sitt lärande och sitt välbefinnande iaktas för småbarnspedagogikens del lagen om småbarnspedagogik och grunderna för planen för småbarnspedagogik.

I förskolan betonas fostringsgemenskapen. Vårdnadshavarna har rätt att få information om förskoleundervisningens mål och verksamhet. Vårdnadshavarnas delaktighet är viktig och deras åsikter, information och respons beaktas när man utvecklar förskoleundervisningen. Vårdnadshavarna ska också få information om barnets förskoledag.

Förskoleundervisningen, läromedlen och redskapen som används i undervisningen samt behövlig elevvård är avgiftsfria. Barnen ska varje förskoledag avgiftsfritt få en fullvärdig måltid som är ändamålsenligt ordnad och övervakad.

Tryggheten och säkerheten ska beaktas i lärmiljöerna och i all verksamhet i förskolan. Lärmiljöerna bör lämpa sig för förskoleundervisningen och skapa goda förutsättningar för att barnen ska känna sig trygga och säkra. Barnets offentlighets- och integritetsskydd skall respekteras. Personal som jobbar inom förskolan har innan anställning uppvisat straffregisterutdrag.

Kommunen eller en anordnare som beviljats tillstånd att ordna förskoleundervisning kan köpa tjänster som gäller förskoleundervisning av en offentlig eller privat serviceproducent. Utbildningsanordnaren ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt de lagar som gäller förskoleundervisning, tillståndet att ordna förskoleundervisning och enligt föreliggande läroplansgrunder.

2.2 Förskoleundervisningens uppdrag under lärtigen

Det är viktigt att småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen bildar en konsekvent och kontinuerlig helhet med tanke på barnens utveckling, lärande och välbefinnande. Utgångspunkten för en högklassig helhet är att lärarna och den övriga personalen känner till de olika etapperna under lärtigen samt de centrala mål, särdrag och metoder som anknyter till dem. För att stödja barnens utveckling, lärande och välbefinnande, ska övergångarna planeras och utvärderas i samarbete på det sätt som beskrivs i kapitel 3.3. Undervisningspersonalen och den övriga personalen behöver samarbeta med vårdnadshavarna under alla etapper av barnens lärtig. Målet är att varje barns lärtig fortlöper smidigt från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen samt morgon- och eftermiddagsverksamheten utgående från barnets behov. För att målet ska nås är det viktigt med en systematisk ledning av personalens samarbete och kompetens både inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, grundläggandebildning och på anordnarnivå.

Förskoleundervisningen har som särskilt mål att i samarbete med vårdnadshavarna främja barnens förutsättningar för utveckling, lärande och välbefinnande samt att stärka barnens sociala färdigheter och sunda självkänsla med hjälp av lek och positiva upplevelser av lärande.

I förskoleundervisningen ska pedagogiska metoder som lämpar sig för småbarnspedagogik användas och barnens intressen respekteras när undervisningen ordnas. Olika former av lek ska ständigt ingå i förskoleundervisningens verksamhet.

Vårdnadshavarna är viktiga samarbetsparter vid planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisningen samt elevvården ordnas vid behov genom sektorövergripande samarbete.

Läroplanen fastställer inte gemensamma mål för barnens lärande. Individuella mål främjar barnens lärande, och därför behöver läraren diskutera varje barns individuella behov, önskemål och lärande med barnet och barnets vårdnadshavare. Personal inom förskoleundervisningen beaktar dessa behov och önskemål när undervisningen planeras och lärmiljöerna utvecklas.

I förskoleundervisningen ska varje barns fysiska, psykiska och sociala utveckling samt utvecklingen av kunskaper och färdigheter följas upp och stödjas. Målet är att samtidigt förebygga eventuella svårigheter. Barnets jaguppfattning stärks med hjälp av uppskattande kommunikation, mångsidiga upplevelser av lärande och uppmuntrande respons. Under förskoletiden bekantar sig barnet med den närmaste omgivningen, dess natur och den mångfald av människor som bor där samtidigt som de erbjuds möjlighet att röra på sig. Lek och fantasi har stor betydelse när barnen lär sig nya kunskaper och färdigheter. Fysisk aktivitet inverkar positivt på barnets lärande och helhetsmässiga välbefinnande.

I olika lärmiljöer ska man tillsammans upptäcka vad som intresserar barnen. Barnen ges möjlighet att känna glädje över sitt lärande och upptäcka nya intresseområden.

När barnet har börjat i förskoleundervisningen deltar barnet i all verksamhet, förutsatt att det inte är frågan om avvikande ordnande av förskoleundervisning på grund av barnets hälsotillstånd (se kapitel 5). Vårdnadshavaren, läraren och den personal som medverkar i anordnandet av förskoleundervisningen bär gemensamt ansvar för att barnen regelbundet deltar i förskoleundervisningen.

2.3 Värdegrunden

Värdegrunden i grunderna för förskoleundervisningens läroplan baserar sig på de allmänna principerna i FN:s konvention om barnets rättigheter, lagen om grundläggande utbildning och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Principerna omfattar principen om inkludering och att barnets bästa kommer i första hand, att barnet har rätt att må bra, få omvårdnad och skydd, att barnets åsikter ska beaktas samt att barnet ska behandlas jämlikt och likvärdigt och att barnet inte får diskrimineras.

I förskolan har barnen rätt att lära sig och bilda sig en uppfattning om sig själva och världen utifrån sina egna perspektiv och med hänsyn till de andra barnen i gruppen. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i gruppen.

Barnen har rätt att lära sig genom lek och att glädja sig över sitt lärande. Barnets tidigare upplevelser och kunskaper utgör en del av barnets lärtig. Mångfalden hos barn samt barnens olika sätt att agera och lära sig ska värdesättas. Barnens uppfattningar och åsikter värdesätts och de har möjlighet att på sin egen nivå delta i utformandet av lärmiljöerna, i planeringen och i utvärderingen av verksamheten. Barnen sporras till samarbete och gemenskap i stora delar av verksamheten, till exempel genom lekar och gemensamma projekt.

Varje barn har rätt till god undervisning. God förskoleundervisning kännetecknas av uppmuntrande respons och rättvist bemötande. Barnen har rätt att uttrycka sig och sina tankar, hantera känslor och konflikter samt pröva och lära sig nya saker. Förskoleundervisningen ska stödja barnens förmåga att förstå värderingar, handleda barnen att tillägna sig levnadsvanor som är främjande för deras hälsa, välbefinnande och fysiska aktivitet samt erbjuda barnen möjligheten att utveckla sina emotionella färdigheter, sitt etiska tänkande och sitt sinne för estetik.

Samarbete mellan förskoleundervisningens personal och vårdnadshavarna bidrar till att trygga barnens välbefinnande. Personalen bemöter mångfalden av familjer och hemmens olika åskådningar, religioner, traditioner och syner på uppfostran med öppenhet och respekt. Verksamhetsmiljön i förskolan stödjer jämlikhet och likabehandling. Undervisningen ska vara religiöst, konfessionellt och partipolitiskt obunden. Förskoleundervisningen får inte användas som kanal för kommersiell påverkan.

2.4 Synen på lärande

Barn tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter genom växelverkan med andra barn, lärare, olika grupper och den närmaste omgivningen. Lärandet är en helhetsbetonad process som inbegriper handlingar, känslor, sinnesförmågor, fysiska upplevelser och tankar. Det väsentliga i lärandet är att

barnen själva är aktiva och blir medvetna om sitt lärande. I förskoleundervisningen lär sig barnen genom att samarbeta, leka, röra på sig, utforska, utföra små uppgifter, uttrycka sig själva och genom skapande verksamhet. Positiva känsloupplevelser, glädje och nyskapande verksamhet främjar lärandet och sporrar barnen att utveckla sin kompetens.

Utgångspunkten för lärandet är barnets tidigare erfarenheter och kunskaper. Det är viktigt att nya kunskaper och färdigheter har anknytning till barnens vardag och erfarenhetsvärld. Genom handledd verksamhet och lek i förskolan får barnen lära sig att samarbeta med andra och att ställa upp individuella och gemensamma mål. I verksamheten lyssnar man på barnen, hör deras åsikter, diskuterar med dem och stödjer dem att ta hänsyn till andra. På det viset upplever barnen att de är en del av gruppen och gemenskapen. Målet är att nya kunskaper och färdigheter väcker barnens lust att lära sig mera.

2.5 Mångsidig kompetens i förskoleundervisningen

Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet genom olika kunskaps- och färdighetsområden, vardagliga aktiviteter och kommunikation. Mångsidig kompetens ska beaktas vid utvecklandet av verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i det fostrande arbetet och i undervisningen. Detta förutsätter målmedvetet arbete och utvärdering av hur målen uppnås samt samarbete mellan förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Utvecklingen av mångsidig kompetens främjar barnens växande som individer och som medlemmar i sin grupp. De olika delområdena inom mångsidig kompetens stödjer barnens förmåga att rikta in sig på livslångt lärande och lägger grund för en hållbar och fysiskt aktiv livsstil. I förskoleundervisningen ska tyngdpunkten ligga på de sociala och kulturella dimensionerna av hållbar livsstil. Arbetssätten i förskolan, hur lärmiljöerna utformas och hur barnens lärande och välbefinnande stöds påverkar utvecklingen av mångsidig kompetens i högre grad än innehållet i undervisningen.

Förmåga att tänka och lära sig

Förskoleundervisningens uppdrag är att uppmuntra och hjälpa barnen att utveckla sin förmåga att tänka och lära sig och att stärka barnens tro på sitt eget kunnande. I förskolan lär barnen sig, genom kreativt och kritiskt tänkande, hantera det stora informationsflödet.

Barnens minne och fantasi utvecklas med hjälp av till exempel ramsor, musik och drama. Lekar, spel och olika problemlösnings- och forskningsuppgifter ger barnen upplevelser samt möjligheter att känna glädje över sitt lärande. Mångsidig rörelse och perceptionsmotoriska övningar stödjer barnens lärande. Barnen uppmuntras att pröva och lära sig också krävande saker, att fråga och ifrågasätta. De sporrar att glädja sig när de lyckas och att uppmuntra andra och samtidigt att inte ge upp om de misslyckas. Verksamheten dokumenteras och man diskuterar och utvärderar tillsammans med barnen hur man lyckats. Samtidigt ska barnen få hjälp med att bli medvetna om sina framsteg och sitt lärande.

Kulturell och kommunikativ kompetens

Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för individens funktionsförmåga och välbefinnande i en mångkulturell värld. Förmågan att lyssna, känna igen och förstå olika synsätt kännetecknar god kommunikation och kulturella färdigheter. För att skapa positiva

människorelationer och lösa problemsituationer på ett konstruktivt sätt förutsätts samarbetsförmåga. Förskoleundervisningen ska erbjuda barnen möjligheter att på ett tryggt sätt öva sin förmåga att kommunicera och uttrycka sig i kamratgruppen och med vuxna i närmiljön. Utvecklingen av barnens språkmedvetenhet ska stödjas och barnen ska uppmuntras att uttrycka sig på olika sätt.

Barnen ska uppmuntras att lära känna och umgås med andra människor. Fester, lekar och aktiviteter som förutsätter samarbete ger barnen möjlighet att öva sig att uppträda i olika situationer och med olika människor. Barnen ska bemötas med respekt och lära sig att vara vänliga och uppföra sig väl mot andra. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med närmiljön och dess kulturella mångfald. Barnen ska lära sig att uppskatta sina egna och andra familjers traditioner och vanor

Vardagskompetens

Alla behöver kunna ta hand om sig själva, värna om sin hälsa och trygghet och använda teknik i vardagen. Det handlar om individens välbefinnande och att tillägna sig en hållbar och fysiskt aktiv livsstil. Förskoleundervisningen ska stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande och uppmuntrar dem att göra val som stämmer överens med en hållbar och fysiskt aktiv livsstil. Förskoleundervisningen ska också stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

I förskoleundervisningen ska barnen utifrån sina förutsättningar lära sig ta ansvar för sig själva och andra, för sina saker och den gemensamma miljön. Barnens vardagsrytm och betydelsen av måltider, fysisk aktivitet och vila ska tas upp i undervisningen och med vårdnadshavarna. Särskild vikt ska fästas vid mångsidig och tillräcklig fysisk aktivitet som en förutsättning för barnens lärande och välbefinnande. Med barnen diskuteras vad som inverkar positivt respektive negativt på deras välbefinnande samtidigt som barnen erbjuds möjlighet att uppleva glädje i att röra på sig. Barnen ska få lära sig att röra sig tryggt i trafiken. De ska uppmuntras att be om och söka hjälp vid behov. Tillsammans med barnen prövar man på tekniska lösningar och ger dem övning i att använda apparater och utrustning på ett tryggt sätt.

Multilitteracitet

Med multilitteracitet avses förmågan att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet hänger nära samman med tanke- och kommunikationsfärdigheter och förmåga att söka, bearbeta, producera, presentera, bedöma och värdera information i olika miljöer och situationer. Informationen kan produceras och presenteras med hjälp av verbala, visuella, numeriska eller andra symbolsystem eller med kombinationer av dessa. Multilitteracitet omfattar olika former av läskunnighet, såsom grundläggande läsfärdighet, numerisk läskunnighet, bildkunskap och mediekunskap. Multilitteracitet har koppling till ett vidgat textbegrepp, enligt vilket texterna kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. De olika områdena av multilitteracitet är grundläggande färdigheter ur individ-, samhälls- och arbetslivsperspektiv. Kompetens i multilitteracitet skapar grunden för övrigt lärande och övriga studier. Utvecklingen av multilitteracitet börjar redan i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Förskoleundervisningen ska tillsammans med vårdnadshavarna stödja utvecklingen av barnens multilitteracitet.

Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera olika slags texter eller uttrycksformer. På detta sätt övar sig barnen tillsammans att uttrycka sig och att leva sig in i de tankar och känslor som meddelanden väcker. Utvecklingen av barnens bildkunskap, skriv- och läsfärdighet och numeriska läskunnighet ska stödjas. För att smånigom utveckla mångsidig läskunnighet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn, såsom

filmer, lekramsor och musik. Barnens delaktighet stärks i takt med att multilitteraciteten utvecklas. Samtidigt vidgas barnens värld, blir mera strukturerad och får nya betydelser.

Digital kompetens

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet. Den behövs i barnens och familjernas vardag, för kommunikation mellan människor och för delaktighet i samhället. Digital kompetens är en del av den multilitteracitet och medie- och studiefärdighet som behövs i studierna och i arbetslivet. Förskoleundervisningen ska jämsides med vårdnadshavarna främja barnens digitala kompetens.

Barnen ska i undervisningen få bekanta sig med olika informations- och kommunikationsteknologiska verktyg, tjänster och spel. Barnens kommunikationsfärdigheter, färdighet att lära sig och deras begynnande skriv- och läsfärdighet ska stödjas med hjälp av informations- och kommunikationsteknik, IKT. Barnens kreativa tänkande och samarbetsförmåga utvecklas när de ges möjligheter att själva testa och producera. Barnen ska handledas i att tillägna sig säkra och ergonomiska arbetssätt.

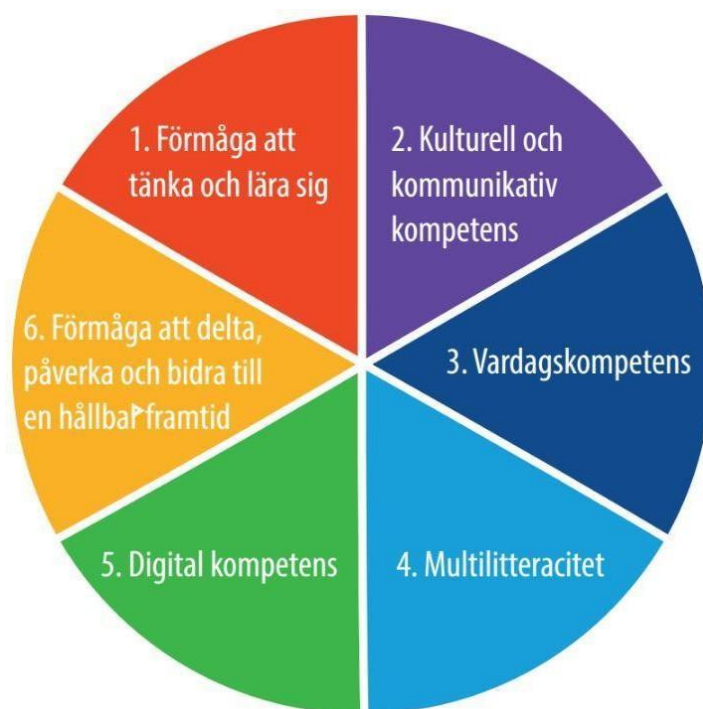
Barnen lär sig använda digitala verktyg som ett komplement i alla lärområden. Alla digitala hjälpmedel används tillsammans med en vuxen. Alla förskolebarn ska få baskunskaper i hur digitala verktyg används. Förskolebarnen ska lära sig att tänka kritiskt vid informationssökning. Barnet är självt aktivt och använder digitala verktyg kreativt i sin lärprocess. Med hjälp av digitala verktyg, till exempel appar och dokumentation, märker barnet själv sin utveckling. Innehållet i de digitala verktygen ska relatera till barnens färdigheter och vardag. Lusten att lära, nyfikenheten och ett livslångt lärande stöds. Förskolebarnen lär sig på olika sätt och i egen takt och då erbjuder den virtuella miljön ännu en möjlighet till inläring. Barnen får kännedom om vad de digitala verktygen har för lärmöjligheter. Kommunikations- och samarbetsfärdigheterna stärks med hjälp av digitala verktyg genom att barnen arbetar tillsammans. Delaktigheten stärks i smågruppsarbete. De kan till exempel producera sagor, göra filmer och dokumentera.

Barnen medvetandegörs om en trygg och säker lärmiljö. Barnen och personalen utvecklar tillsammans sin digitala kompetens och föräldrarna involveras via föräldrasamarbete, till exempel via dokumentation.

Förmåga att delta och påverka

Aktiv och ansvarsfull delaktighet och påverkan lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Barnen har rätt att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv. I förskoleundervisningen ska man respektera dessa centrala demokratiska principer. Förskoleundervisningen ska stödja barnens småningom framväxande förmåga att delta och påverka.

Verksamheten i förskolan ska planeras, genomföras och utvärderas i samverkan med barnen, förskoleundervisningens personal och vårdnadshavarna. När barnen är med och påverkar lär de sig samtidigt att uppfatta betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och förtroende. Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och ge dem möjlighet att vara tillsammans med andra barn stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska uppmuntras att hjälpa varandra och att vid behov be om hjälp. Det är viktigt att barnen upplever och vet att de som barn har rätt att få hjälp och skydd av vuxna.

3. Verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen

Förskolans verksamhetskultur präglas av trygghet, delaktighet och en positiv lärandemiljö. Den bygger på gemensamma värderingar, samarbete och ett respektfullt bemötande där alla – barn, vårdnadshavare och personal – känner sig välkomna och inkluderade.

En god verksamhetskultur skapas genom lyhörd kommunikation, reflektion och ett gemensamt ansvarstagande. Den främjar barnens nyfikenhet, kreativitet och lust att lära samt ger utrymme för inflytande och meningsfullt samspel.

Förskoleverksamheten utvärderas systematiskt och kontinuerligt för att säkerställa kvalitet och utveckling. Utvärderingen grundar sig på observationer, dokumentation och reflektion kring barns lärande och välbefinnande.

Barnens röster och erfarenheter beaktas genom samtal och delaktighet i det dagliga arbetet. Vårdnadshavarnas synpunkter inhämtas genom dialog och enkäter. Personalen analyserar och utvecklar verksamheten genom kollegialt lärande och gemensamma reflektioner.

Resultaten av utvärderingen används för att förbättra pedagogiken, stärka lärmiljöerna och säkerställa att verksamheten möter varje barns behov och rättigheter.

Pedagogiskt ledarskap i förskolan handlar om att skapa en lärande kultur där barn och personal utvecklas tillsammans. Genom att inspirera, vägleda och möjliggöra reflektion driver det pedagogiska ledarskapet verksamheten framåt.

Pedagogiska ledare i förskolan har ett ansvar för att säkerställa att undervisningen vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. De stödjer personalen i att analysera och utveckla pedagogiska metoder, utforma en stimulerande lärmiljö och arbeta systematiskt med utvärdering och förbättringar.

Ett närvarande och lyhört ledarskap stärker arbetsglädje, samarbete och kvalitet i förskolan. Genom att uppmuntra ett utforskande arbetssätt och en inkluderande pedagogik skapas bästa möjliga förutsättningar för barnens trygghet, lärande och utveckling.

Verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen är gemensam för alla inblandade vilket möjliggörs och utvecklas genom inkluderande principer och inklusion, som anknyter till den pedagogiska verksamheten på ett övergripande sätt. En inkluderande verksamhetskultur bidrar till delaktighet och lärande samtidigt som behoven hos varje barn beaktas. Alla barn har rätt att vara en del av gruppen, delta i den gemensamma verksamheten och nå sin fulla potential med hjälp av egna styrkor och positiva inlärningsupplevelser tillsammans med de övriga barnen. Alla barn erbjuds lämpliga utmaningar i sitt lärande, få stöd för inläringen och deltagande i förskoleundervisningen samt få ta del av fysiska och digitala undervisningsarrangemang som stöder fortsatt lärande. Barnen ska uppleva att man är intresserad av och respekterar dem samt att deras åsikter och handlingar är av betydelse.

3.1 Principer för utvecklandet av verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen har en central betydelse för hur undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande, barnens delaktighet, jämlikhet och förskoleundervisningen som helhet förverkligas. Verksamhetskulturen inverkar alltid på hur barnen upplever kvaliteten på förskoleundervisningen. Verksamhetskulturen inbegriper all verksamhet inom förskoleundervisningen, som tex ordnandet av stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisningen, utvärderingen av pedagogiken och tryggheten och säkerheten i lärmiljöerna.

Verksamhetskulturen ska utvecklas bland annat genom att prova mångsidiga arbetssätt, nya lösningar i lärmiljöerna och undervisningsarrangemang som stöder förutsättningar för lärande samt genom att utveckla yrkeskompetensen i samarbetsnätverk.

Verksamhetskulturen förändras ständigt och den ska utvärderas och utvecklas så att den stöder målen för förskoleundervisningen. En förutsättning för att värdegrunden och synen på lärande ska förverkligas är att alla förbinder sig till gemensamma mål. För att utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att fundera över verksamhetskulturens inverkan samt identifiera icke-önskvärda drag och korrigera dem. En grundläggande förutsättning för kontinuerlig utveckling är att personalen förstår vilka värderingar, kunskaper och föreställningar som påverkar deras arbete och kan analysera dem. En förtroendeskapande dialog som präglas av delaktighet och respekt för varandra är viktig i utvecklingsarbetet. Då man planerar, anordnar och utvecklar förskoleundervisningen ska man i första hand se till barnets bästa. Barnets bästa ska i fråga om ett enskilt barn, en barngrupp eller barn i allmänhet beaktas separat i varje fall och situation.

Genom att skapa strukturer för professionella diskussioner främjar ledaren en verksamhetskultur som kännetecknas av delaktighet. Ledaren ska också engagera arbetsgemenskapen i att regelbundet utveckla och förnya den gemensamma verksamhetskulturen. Ledaren ska stödja gemenskapen så, att den utvecklas till en lärande gemenskap där var och en utvecklar och delar med sig av sin kompetens. Målet är att den gemensamma verksamhetsidén och målen för verksamheten syns i det praktiska arbetet. Ledaren ska ansvara för att de gemensamma arbetssätten synliggörs och för att de regelbundet observeras och utvärderas.

Det är viktigt att barnens och vårdnadshavarnas erfarenheter och åsikter utnyttjas i utvecklingsarbetet. För att barnens lärtig ska fortlöpa smidigt och för att trygga barnens välbefinnande är det nödvändigt att samarbeta med den övriga småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen samt sakkunniga inom stöd och elevvård.

Verksamhetskulturen i förskoleundervisningen ska utvecklas enligt följande riktlinjer:

En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen

Förskoleundervisningen bildar en gemenskap, där både barnen och personalen lär sig med och av varandra. I gemenskapen finns utrymme för olika åsikter och känslor och både barn och personal uppmuntras att öppet dela sina tankar samt att pröva nya och varierande verksamhetssätt. Verksamheten utvärderas och utvecklas kontinuerligt och gemenskapen utmanar sig själv genom att vara medveten om och ta tillvara sina styrkor.

I den lärande gemenskapen värdesätts ett respekt- och hänsynsfullt bemötande. Barn och personal uppmuntras att experimentera, försöka och anstränga sig, samtidigt som det är tillåtet att göra misstag. Att göra saker tillsammans och uppleva delaktighet stärker gemenskapen och bidrar till trygghet och lärande.

Personalen uppmuntras till självvärdering, delad kunskap och kompetens och att kontinuerligt utvecklas professionellt. Reflektion kring gemensamt överenskomna mål och uppgifter, regelbunden utvärdering av det egna arbetet samt respons av vårdnadshavarna och andra samarbetspartner främjar lärandet i gemenskapen. Resultat från utvecklingsarbete, utvärderingar och forskning används för att vidareutveckla verksamheten.

En gemenskap som uppmuntrar till lärande, lek och kommunikation

Verksamhetskulturen ska främja allas lärande och sporra barnen till att våga prova, försöka men också misslyckas samt att förhålla sig positivt till sitt lärande. I gemenskapen gläds man tillsammans över framgångar och insikter. Förskoleundervisningen genomförs så att det finns utrymme för barnens lekar, initiativ och försök samt att barnen uppmuntras att uttrycka sig, att öva och lära sig olika färdigheter, kunskaper och arbetssätt i egen takt. Genom samarbete i gruppen uppmuntras barnen till uppbyggande kommunikation och att fungerande medlemmar i gruppen.

En verksamhetskultur som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnets välbefinnande och lärande. Personalen ska uppmärksamma faktorer som begränsar leken och aktivt utveckla arbetssätt och lärmiljöer som främjar lek. Barn och personal ges möjlighet att uppleva glädjen i att leka och lära

tillsammans. Alla i gemenskapen uppmuntras att använda sin uppfinningsrikedom, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet.

Leken ska få synas och höras samt ges tillräckligt med tid, rum och ro. Barnen ska ges möjlighet att hitta på lekar, pröva och uppleva dem. Lekande barn och vuxna ska ges lekro.

Delaktighet, likabehandling och jämlikhet

En inkluderande verksamhetskultur ska främja delaktighet, likabehandling och jämlikhet i verksamhet inom förskoleundervisningen. Barnens, personalens och vårdnadshavarnas initiativ, åsikter och synpunkter ska värdesättas, vilket förutsätter att arbetssätt och strukturer medvetet utvecklas för att stärka delaktigheten. Delaktigheten stärks genom att barnen och vårdnadshavarna ges möjlighet att delta i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Varje medlem i personalen är en viktig del av gemenskapen i förskoleundervisningen.

Verksamhetskulturen ska stödja samarbete, gemensamt ansvar och delaktighet. Genom delaktighet utvecklar barnen förståelse för gemenskapen, sina rättigheter, ansvar och konsekvenser av val. Det är personalens uppgift att säkerställa att alla barn får uttrycka sina åsikter och behov och att deras idéer och initiativ beaktas i verksamheten, med uppmärksamhet även på barnens non verbala kommunikation. Barnen ska få erfarenhet av att fatta beslut som rör förskolegruppen och olika uppgifter, vilket utvärderas gemensamt och handleds av personalen som en del av barnens lärande i att ta gemensamt ansvar.

Medlemmarna i gemenskapen ska bemötas och behandlas likvärdigt oberoende av personliga omständigheter. Att alla är lika värda innebär inte att alla är likadana. För att utveckla verksamhetskulturen ska attityder i anslutning till likabehandling och jämlikhet regelbundet diskuteras i arbetsgemenskapen. Det är även viktigt att reflektera över hur attityder kopplade till språk, etnicitet, åskådning, religion, funktionsvariation, kön och köns mångfald återspeglas i tal, gester, handlingar och verksamhetssätt.

Förskoleundervisningen ska vara genussensitiv. Personalen ska vara medveten om sina egna förutfattade meningar och uppmuntra barnen att göra val oberoende av könsbundna eller andra personrelaterade stereotypa rollmönster och förväntningar. Om ojämnt bemötande förekommer bland barnen ska personalen ingripa på ett finkänsligt och konsekvent sätt. Positiv och uppmuntrande kommunikation stöder utvecklingen av barnets identitet och självkänsla.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Förskoleundervisningen är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle. Kulturell mångfald ska ses som en resurs; rätten till det egna språket, den egna kulturen, religionen och åskådningen är grundläggande rättigheter. Det mångskiftande kulturarvet och nationalspråken samt den egna gemenskapens och omgivningens kulturella, språkliga och åskådningsmässiga mångfald ska tas till vara och värdesättas i undervisningen.

Detta förutsätter att personalen har kunskap om olika kulturer, åskådningar samt förmåga att förstå och se företeelser ur olika perspektiv och sätta sig in i andra människors situation. Olika tanke- och handlingsmönster ska diskuteras på ett konstruktivt sätt och nya gemensamma verksamhetssätt

utvecklas. Samtidigt främjas en kulturellt hållbar utveckling. Mångsidig kompetens i anknytning till detta beskrivs närmare i kapitel 2 (Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål).

I en språkmedveten förskoleundervisning är man medvetenheten om att språken är närvarande hela tiden och överallt. Personalen förstår språkets centrala betydelse för barnens utveckling, lärande, kommunikation och samarbete samt för identitetsskapande och delaktighet. Att synliggöra flerspråkighet stöder barnens utveckling i en kulturellt mångskiftande värld. Alla i personalen ska vara medvetna om sin roll som språkliga modeller för barnen och fästa uppmärksamhet vid sitt eget språkbruk. Barnens språkliga färdigheter ska beaktas och de ska ges tid och möjligheter att uttrycka sig i språkligt varierande situationer.

Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

En hälsosam, trygg och fysiskt aktiv livsstil ska värdesättas i förskoleundervisningen. Mångsidig fysisk aktivitet syftar till att främja barnens förutsättningar för lärande och deltagande samt att stärka förståelsen för fysisk aktivitet som en övergripande livskompetens. Fysisk aktivitet inverkar positivt på barnens uppmärksamhet, koncentration och exekutiva funktioner samt främjar lärande och motorisk utveckling. Fysisk aktivitet främjas planerat och kontinuerligt under hela förskoleundervisningens dag. Verksamheten ska präglas av rörelseglädje och positiva upplevelser av att röra sig.

Det centrala i främjandet av en fysiskt aktiv livsstil är att som en del av verksamhetskulturen skapa jämlika och likvärdiga möjligheter att röra på sig med beaktande av barns olika förutsättningar och begränsningar i fråga om rörlighet. Alla barn ska ges likvärdiga möjligheter till fysisk aktivitet utifrån sina egna förutsättningar. En inkluderande verksamhetskultur som präglas av ömsesidig respekt och öppenhet främjar en trygg lärmiljö och därmed en fysiskt aktiv livsstil. Personalen har en aktiv roll i att uppmuntra, möjliggöra och delta i barnens rörelse och lek. I förskoleundervisningen ska man röra på sig både inomhus och utomhus på många olika sätt med hjälp av redskap och leksaker samt undvika långvarigt stillasittande. Långvarigt stillasittande motverkas genom en varierad och flexibel dagsstruktur där rörelse ingår i olika situationer under dagen.

Fysisk aktivitet främjas genom fri och ledd lek, rörelselekar, användning av olika redskap samt genom mångsidig utevistelse och aktiv användning av närmiljön.

Barnens välbefinnande främjas genom möjlighet till vila och lugn under dagen samt genom en mångsidig, hälsosam och tillräcklig kost. I utvecklingen av verksamhetskulturen ska man säkerställa att barn och personal får arbeta i en stressfri miljö som främjar koncentration. En tydlig och planerad men flexibel dagsstruktur stöder välbefinnandet.

I förskoleundervisningen ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnen ska skyddas från våld, mobbning, diskriminering och andra former av trakasserier, och barnet har rätt att få tröst när det behövs. Inga former av mobbning, rasism, våld eller trakasserier accepteras. Personalen ska känna igen mobbning, ingripa vid behov samt förebygga mobbning medvetet och systematiskt som en del av verksamhetskulturen.

Avgörande för att förebygga mobbning är att stödja barnens kamratrelationer och hela gemenskapens välbefinnande. Personalen har en central roll i att stödja barnens sociala och emotionella färdigheter samt i att handleda barnen att uppmärksamma och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. Vid

trakasserier, mobbning eller våld ska personalen samarbeta med vårdnadshavarna för att hitta lösningar och främja tryggheten. Ett fungerande och ansvarsfullt ledarskap samt personalens kompetens i säkerhetsfrågor är en förutsättning för säker verksamhet.

En ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar livsstil ska beaktas i all verksamhet. Ansvarsfullt förhållningssätt till naturen och omgivningen synliggörs genom dagliga val, gemensam användning av redskap och lokaler, måttlighet, sparsamhet samt reparation och återvinning. Samtidigt ges barnen positiva upplevelser av en hållbar livsstil. Genom att värna om barnens trygghetskänsla och framtidstro främjas även deras välbefinnande.

3.2 Lärmiljöer i förskoleundervisningen

Med lärmiljöer i förskoleundervisningen avses de lokaler både inomhus och utomhus, platser, redskap, grupper och förfaringssätt som stödjer barnens utveckling, lärande och kommunikation. Närmiljön används aktivt för att ge barnen möjlighet till en större mångfald av aktiviteter. Lärmiljöerna ska bilda mångsidiga och flexibla pedagogiska helheter.

De ska ge möjligheter till lek och kreativa lösningar. Lärmiljöerna ska väcka barnens nyfikenhet, intresse och lust att lära sig. De ska vara trygga och ge barnen möjlighet att arbeta i en lugn och avslappnad atmosfär.

Lärmiljöerna ska utvecklas utgående från den värdegrund, syn på lärande och de mål för utvecklandet av verksamhetskulturen som beskrivs i kapitel 2. Utöver det ska barnens kunskaper, intressen och individuella behov samt principerna för förskoleundervisningen som beskrivs i kapitel *principer för förskoleundervisningen* beaktas. Lärmiljöerna ska utformas så att de är ergonomiskt, ekologiskt och estetiskt ändamålsenliga och så att de är tillgängliga och ljusa, rena och trivsamma och att inomhusluften är av god kvalitet. Utrustning, arbetsredskap och material ska finnas inom räckhåll för barnen och deras alster ska synas i lärmiljöerna.

Lärmiljöerna ska utvecklas så att de främjar kommunikation och kollaborativt kunskapsskapande. Förskolebarnen ska använda digitala hjälpmedel, enligt kommunens digitala lärtig

Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt skapar en trygg pedagogisk miljö där man respekterar och visar hänsyn gentemot varandra. Klimatet ska vara öppet och accepterande så att alla barn vågar vara sig själva. Denna miljö stödjer barnens utveckling av sociala färdigheter samt att det ökar likabehandlingen och jämlikheten. Barnen ska vara med och utforma lärmiljöerna. Det stödjer barnens delaktighet och ger dem en känsla av att lyckas och stärker samspelet med kamratgruppen i enlighet med inkluderande principer.

Välfärdstjänster erbjuder biblioteks-, kultur- och idrottstjänster. Likaså behöver ett kontinuerligt samarbete finnas mellan förskolepersonalen och den tekniska sektorn för att upprätthålla utemiljön och lokaliteterna så trygga och säkra som möjligt för barnen.

3.3 Samarbete i förskoleundervisningen och vid övergångarna

Samarbete inom förskoleundervisningen

Målet med samarbetet är att småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, och den grundläggande utbildningen bildar en logisk kontinuitet som stödjer barnets utveckling och lärande.

En förutsättning för undervisning av hög kvalitet är kännedom om målen och förfaringssätten under de olika etapperna av lärtigen. Samarbetet kring planering, utarbetning och utveckling av läroplaner mellan personalen i förskoleundervisningen, den övriga småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen främjar kvaliteten. Där förskoleundervisningen är integrerad med småbarnspedagogiken bildar förskolan och småbarnsfostran en helhet. Om förskolan är skilt från småbarnspedagogiken är det viktigt att personalen har möjlighet att bekanta sig med varandras verksamhet och lärmiljöer i praktiken. För att stödja lärande och deltagande i förskoleundervisning ska undervisnings- och stödmotoderna vara enhetliga både inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.

Personal inom förskoleundervisningen ska samarbeta med personalen inom social- och hälsovården för att stödja barnens välbefinnande, växande och lärande. Stödet för barnens lärande och deltagande i förskoleundervisning samt praxis inom förskolans elevvård ska utvärderas och utvecklas genom sektorsövergripande samarbete. Regelbundna elevvårdsmöten för den gemensamma elevvården hålls med representant för förskolan, skolans representant, kurator, speciallärare, vid behov speciallärare inom småbarnspedagogik och hälsovårdare för att upprätthålla gemensamma riktlinjer.

Samarbete inom personalen är nödvändigt med tanke på en välmående arbetsgemenskap och för undervisningens kvalitet. Samtidigt fungerar samarbetet mellan de vuxna i förskolan som en bra modell för barnen. Att stärka barnens samarbetsförmåga är ett av de mest centrala målen i förskoleundervisningen. Olika samarbetsformer och smågruppsarbete ska användas inom förskoleundervisningen. Barnen ska uppmuntras och stödjask till att verka som medlemmar i en grupp och att utveckla sin samarbetsförmåga. Barnens åsikter ska hörask på ett för dem lämpligt sätt när verksamheten planeras, genomförs och utvärderas.

Samarbete med vårdnadshavarna

Förskolepersonalen samarbetar med vårdnadshavarna för att stöda barnets utveckling och lärande i förskolan genom en jämlik kommunikation som utgår från en ömsesidig respekt mellan parterna. Samarbetet förutsätter initiativförmåga av förskoleundervisningens personal och att de har personlig kommunikation med vårdnadshavarna. Samarbetet behöver ta hänsyn till familjernas mångfald, individuella behov och frågor som gäller vårdnad. Olika kommunikationsmedel ska användas i samarbetet och vid behov används tolktjänster. Information till vårdnadshavarna om förskolans verksamhet ges via olika kanaler.

Samarbetet med vårdnadshavarna behöver också ge möjlighet till diskussion vårdnadshavarna emellan. På föräldramöten kan aktuella ämnen diskuteras i små grupper vilket ger en bra möjlighet för vårdnadshavarna att kunna utbyta tankar kring aktuella frågor som gäller barnets utveckling och lärande. Då beaktas vårdnadshavarnas erfarenheter gällande sitt barns tidigare uppväxtmiljöer, utveckling, lärande och intressen. Personalen kan planera på förhand vilka ämnen som ska diskuteras

Personalen inom förskoleundervisningen ska diskutera med vårdnadshavarna om familjens och förskolans värden, metoder och mål. För samtal med vårdnadshavarna ska reserveras tillräckligt med tid.

Vårdnadshavarna ska ges tillfällen att bekanta sig med och delta i sitt barns förskoledag. Vårdnadshavarna och barnet ges möjlighet att bekanta sig med lärmiljöerna, verksamheten och personalen i förskole- och nybörjarundervisningen innan undervisningen inleds. Vårdnadshavarnas språk- och kulturkunskaper och annan sakkunskap kan utnyttjas i förskoleundervisningen.

Personalen inom förskoleundervisningen ska diskutera kontinuerligt med vårdnadshavarna om hur barnens utveckling och lärande framskrider. Särskilt viktigt är samarbetet med vårdnadshavarna när ett barn behöver stöd för sitt lärande och deltagande i förskoleundervisning. Vårdnadshavarna ska få information om hur transporter, elevvård, och småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen ordnas. Respons från vårdnadshavarna och barnen ska tas i beaktande då undervisningen, olika former av stöd och verksamhetskulturen utvecklas.

Samarbete vid övergångarna

Övergången från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskolan och från förskolan till skolan är viktiga skeden i barnets liv. En smidig övergång främjar barnens känsla av trygghet och välbefinnande samt deras förutsättningar för att utvecklas och lära sig. Samarbetet vid övergångarna utvärderas och utvecklas kontinuerligt personalen emellan. Respons från vårdnadshavarna beaktas också.

Utbildningsanordnaren ska skapa sådana samarbets- och informationsrutiner att barnens övergång från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt och stödjer barnens utveckling, lärande och välbefinnande. Information som är nödvändig för att ordna undervisningen, stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisningen samt elevvården överförs när barnet övergår från ett verksamhetsställe till ett annat eller från ett utbildningsstadium till följande. Överföringen av information ska följa gällande lagar. Vid övergångarna och i synnerhet vid beslut om att inleda förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen vid en avvikande tidpunkt ska man även utnyttja den sakkunskap som tidigare och framtida lärare har om barnets utveckling och lärande. Viktigt att den blivande läraren kommer och bekantar sig med förskolebarnen och vice versa. Gärna flera träffar mellan den blivande läraren och förskolebarnen under vårterminen.

Barn och vårdnadshavare till barn som övergår till den grundläggande utbildningen ska informeras om morgon- och eftermiddagsverksamheten i den grundläggande utbildningen.

4. Principer för förskoleundervisningen

4.1 Mångsidiga arbetssätt

Förskoleundervisningen skall följa de allmänna målen för förskoleundervisningen och målen för verksamhetskulturen som beskrivs i tidigare kapitel.

Valet och användningen av arbetssätt ska styras av förskoleundervisningens uppdrag och mål och av barnens behov, förutsättningar för lärande och intressen. Barnens egna erfarenheter tas till vara i planeringen av verksamheten. Barnen ska få vara aktiva i sin lärandeprocess. De ska få delta i planeringen av verksamheten och valet av arbetssätt och utföra olika slag av arbetsuppgifter. Barnens delaktighet stödjer förmågan att i framtiden ta initiativ och ansvar.

En förskolebok kan användas. Läraren bedömer gruppens behov i planeringen för att differentiera verksamheten. Barnen ska få känna att de lyckas och får uppleva glädje i att kunna utföra sina uppgifter till slut och med ett resultat de själva är tillfreds med. I lärandeprocessen ska det finnas tid till reflektion och utvärdering över de gjorda uppgifterna och slutresultatet av dem.

Barnen lär sig genom lek. Därför är lek i olika former central i förskoleundervisningen. Leken skall vara både handledd och spontan. Barnen skall ges möjlighet till att leka både inne och ute.

Samarbete personalen emellan och flexibla gruppindelningar bildar en röd tråd i förskolebarnets vardag. Upplevelsebaserade och aktiverande arbetssätt stärker barnens motivation att lära sig. Målet är att barnen använder alla sina sinnen, rör på sig, utvecklar sitt minne och sin fantasi och njuter av att komma till insikt. Oplanerade utflykter i närmiljön är då en bra möjlighet för lärande. Det är viktigt att barnen får pröva och använda olika arbetssätt i grupper, parvis och självständigt. Personalen ska vara lyhörd för vad barnen är intresserade av och delta aktivt genom att ställa frågor när barnen leker, spelar spel och utför olika slag av arbetsuppgifter. Barnen ska också uppmuntras att fråga, undra, utforska, dra slutsatser och lösa problem. Temaarbete och möjligheter att experimentera ingår i verksamheten. Barnens medfödda nyfikenhet och vilja till att lära sig nya saker ska tas till vara.

Personalens ska i tillräcklig omfattning tillhandahålla intressant material, audiovisuella hjälpmedel och redskap som lämpar sig för lek, fysisk aktivitet för att undervisa övrigt innehåll inom förskoleundervisningen samt möjlighet att använda informations- och kommunikationsteknik (IKT). IKT används som pedagogiskt redskap i undervisningen. Materialet ska vara synligt och lättillgängligt för barnen.

Arbetssätten i förskolan ska utvecklas tillsammans utgående från personalens självvärdering och responsen från barnen och vårdnadshavarna. Personalmöten är ett bra diskussionsforum för självvärdering. Då förs en öppen dialog om hur den senaste tidens verksamhet har motsvarat barnens intressen och behov. Bra att fråga sig själv och varandra; Vad har varit bra? Vad har varit mindre bra? Har vi uppnått uppställda mål? Hur fortsätter vi vårt arbete i positiv anda?

På möten för vårdnadshavare och när enskilda samtal hålls med vårdnadshavarna har de möjlighet att ge respons och önskemål om vad de tycker ska ingå i verksamheten. Mötena kan också innehålla smågruppsdiskussioner där vårdnadshavarna kan diskutera kring vilka förväntningar de har på förskoleundervisningen och vad de önskar att deras barn ska lära sig i förskolan. Föräldragrupper eller registrerade föräldraföreningar kan också vara en bra möjlighet för att bra samarbete mellan vårdnadshavarna och personalen.

4.2 Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet

Utvärderingen utgör en viktig del av förskoleundervisningen. I förskoleundervisningen har utvärderingen två syften: den används som hjälp för att planera och utveckla undervisningen och för att stödja varje barns utveckling, lärande och välbefinnande. Utvärderingen är en helhet bestående av observation, dokumentation, evaluerings slutsatser och respons som utöver lärarna även den övriga personalen inom förskoleundervisningen samt barnet och barnets vårdnadshavare ska delta i.

Utvärderingen bör ha sin förankring i Förpliktelser som styr förskoleundervisningen kap.2.1 och Värdegrunden som beskrivs i kap.2.3.

Läraren ska under förskoleåret följa upp varje barns utveckling och lärande genom observation, pedagogisk dokumentation och respons av personalen inom förskoleundervisningen, barnet och vårdnadshavarna. Läraren kan också använda sig av intervjuer, samtal, öppna frågor, teckningar, fotografier och alster barnen gjort. Digitala hjälpmedel kan användas vid dokumentation för att dokumentera barnets läroprocess.

Det är viktigt att personalen inom förskoleundervisningen varje dag ger uppmuntrande respons till barnen om deras styrkor och lärande. Syftet med att utvärdera verksamheten tillsammans med barnen i förskolan är att stödja dem i deras utveckling och hjälpa dem att bygga upp en positiv självbild. Genom utvärdering lär sig barnen förstå att inläring sker i alla situationer och de kan själva se hur de har utvecklats och fått nya färdigheter. De skall ges möjlighet att beskriva vad de tycker om, vad de har lyckats med och vad de vill lära sig. Barnen skall även uppmuntras att fundera över hur gemensamma uppgifter lyckats. Barnen får således uppleva delaktighet och inflytande i den egna läroprocessen. Utvärderingen med barnen görs kontinuerligt i den dagliga verksamheten. Det är även viktigt att vårdnadshavarna ofta ges respons om sitt barns arbete, beteende och lärande, så att de också kan stödja sitt barn. I den kontinuerliga utvärderingen av verksamheten är det bra att reflektera över vad som fungerar bra, vad fungerar mindre bra och vad behöver vi ända på?

En förutsättning för en hållbar utveckling är att man medvetet skapar tid för gemensam reflektion, utvärdering och planering till exempel genom samarbete med andra förskolegrupper/daghem.

Innan barnet börjar skolan behöver skolans lärare få viktig information om varje barns arbete, utveckling och lärande i förskolan. Personalen inom förskoleundervisningen överför till skolans lärare uppgifter som är nödvändiga med tanke på barnets undervisning. I kapitel 5 föreskrivs om överföring av information i anknytning till stöd. Samarbete mellan förskola, skola, vårdnadshavare och barnen behövs.

Dokument som används vid utvärdering:

1. Enhetens läsårsplan.
2. Vårdnadshavarenkäten. Det är även viktigt att vårdnadshavarna kontinuerligt får respons om sitt barns arbete, beteende och lärande, så att de också kan stödja sitt barn.
3. Eventuellt stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisningen inkluderas som en del av utvärderingen.

4.3 Gemensamma mål för undervisningen förvekligas genom lärområden

Undervisningen i förskolan ska vara helhetskapande och bestå av lärområden av olika omfattning som genomförs på olika sätt. Lärområdena ska genomföras utgående från barnens intressen och de gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i detta kapitel. De gemensamma målen baserar sig på mål inom olika kunskaps- och färdighetsområden som är väsentliga i förskolan och på målen för mångsidig kompetens. De gemensamma målen är mål som ska styra lärarens arbete.

Målet för undervisning som genomförs som lärområden är att stödja barnets utveckling och välbefinnande samt att erbjuda dem en mångsidig grund för sin kompetensutveckling. Leken och andra för barn naturliga sätt att arbeta och lära sig på ska ligga som grund för lärande och all verksamhet. Hur

lång tid som används för varje lärområde och hur de genomförs varierar beroende på ämnesområdet, situationen och på hur barnens lärande framskrider. Lärandeprocessen är viktig. Barnen ska under lärarens ledning delta i planeringen av lärområdena och i utvärderingen av genomförandet. Det är viktigt att alla barn har möjlighet att lära sig och de får arbeta i egen takt och utveckla sina färdigheter i mångsidiga lärmiljöer i växelverkan med andra barn, läraren och den övriga personalen. Syftet med lärområdena är att erbjuda barnen nya och inspirerande lärupplevelser och möjligheter att arbeta med uppgifter som innehåller lämpliga utmaningar i lärandet. Att använda olika sorters material är berikande. Personalen ska vara lyhörd inför barnens intressen och se till barngruppens behov så att lärområdena kan förveckligas på ett för dem intressant sätt till exempel genom olika temaarbeten och experiment. Personalen ställer konstruktiva frågor till barnen så att de med hjälp av dem kan lösa olika problem och därmed lära sig att det finns flera möjligheter till att nå fram till samma mål.

Barnen uppmuntras till att lära sig förklara hur de har tänkt under lärandeprocessens gång. Undervisningen och undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande ska planeras och genomföras enligt gruppens behov. Barnen ska ges stöd på ett förebyggande och systematiskt sätt.

De gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i detta kapitel är uppdelade i fem lärområden. Varje lärområde innehåller mål som har både didaktiska och pedagogiska syften som hör samman med varandra. Lärområdena i förskoleundervisningen ska utformas så att målen och innehållet kombineras på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt.

Barnen lär sig att använda digitala verktyg, i enlighet med kommunens digitala lärtig, som ett komplement inom alla lärområden. Barnen tillsammans med personalen använder kreativt IKT i sin läroprocess.

4.3.1 Mina många uttrycksformer

Barnens förutsättningar för lärande, sociala färdigheter och positiva självbild stärks när de lär sig att strukturera omvärlden. Den förmågan utvecklas när barnen får utforska, tolka och öva att uttrycka sig och världen på olika sätt. Det stödjer också utvecklingen av deras koncentrations- och självregleringsförmåga. Förskoleundervisningen uppdrag är att utveckla barnens uttrycksförmåga genom träning av grundläggande färdigheter i att uttrycka sig genom musik, bildkonst, slöjd samt verbalt och kroppsligt. När barnen får bekanta sig med olika kultur- och uttrycksformer stärks deras förmåga att delta och påverka och multilitteraciteten utvecklas. Användningen av olika uttrycksformer i förskolans vardag och fest ger möjligheter att lyfta fram den kulturella mångfalden och glädjas över den.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde:

I förskoleundervisningen ska barnen uppmuntras och stödjas i att använda olika uttrycksformer. Undervisningen ska planeras så att barnen får upplevelser av konst och erfarenheter av en kreativ process bestående av planering, genomförande och utvärdering. Verksamheten ska utgå från barnens förmågor, iakttagelser och upplevelser. Barnen ska uppmuntras att berätta om sina idéer, sitt arbete och om sina olika erfarenheter i anknytning till dem. Slutprodukterna granskas tillsammans och de gemensamma produkterna ska synas i lärmiljöerna. När barnen uttrycker sig och när arbetet dokumenteras ska det finnas tillgång till många olika slags material, verktyg och redskap. Kulturutbudet och lärmiljöerna i den närmaste omgivningen ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen i enlighet med kommunens kulturläroplan.

Detaljerade mål

- Den **musikaliska verksamheten** i förskolan ska vara mångsidig och multisensorisk. Målet är att stärka barnens musikintresse och förhållande till musiken. Barnen ska ges möjlighet att upptäcka sina egna musikaliska färdigheter med hjälp av sång, dans, rörelser och genom att spela och skapa egen musik. Barnen ska få lära sig sånger och bekanta sig med olika musikstilar och instrument. Man leker, experimenterar och improviserar med musik. Tillsammans med barnen iakttar man ljudnivå, ljudlängd, ljudstyrka och klangfärger i det musikaliska utövandet. Undervisningen ska ge barnen erfarenheter av att tillsammans göra musik.
- I förskoleundervisningen ska barnen öva sig att **slöjda** och att använda olika arbetsredskap. Barnens intresse för slöjd ska väckas. Barnen får pröva på att använda både hårda och mjuka material och lära sig de tekniker och basfärdigheter som behövs i användningen. De ska uppmuntras att planera och skapa olika slöjdarbeten tillsammans med andra inom ramen för sin fantasi och sina färdigheter. Barnen ska också planera och tillverka ett mera omfattande slöjdarbete under lärarens handledning. Lokala hantverkstraditioner eller traditioner som anknyter till barnens bakgrund kan utnyttjas i arbetet.
- Utvecklingen av barnens **visuella tänkande och visuella uttryck** ska stödjas i förskoleundervisningen genom att barnen får skapa, tolka och bedöma olika bilder. Undervisningsinnehållet planeras utgående från barnens erfarenhetsvärld och intressen. Barnen ska uppmuntras att skapa bilder på olika sätt. Detta förverkligas till exempel med hjälp av olika redskap, material och digitala verktyg. Förmågan att skapa bilder tränas multisensoriskt, till exempel genom att måla, bygga och skapa mediepresentationer. Utöver de bilder barnen själva producerar ska man också tillsammans studera konstverk, mediebilder, formgivning av föremål och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska uppmuntras att tolka och beskriva sina tankar om de visuella budskapen. Bilder granskas med avseende på till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.
- Barnen ska uppmuntras att **uttrycka sig muntligt och kroppsligt** med hjälp av lek och olika övningar. Målet är att barnen får erfarenheter av hur man kan leka och kommunicera på olika sätt med språket och kroppen. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt med hjälp av olika uttrycksformer. Ramsor, dikter och barnlitteratur utnyttjas i undervisningen. Barnen ska få erfarenheter både av att uttrycka sig spontant och av gemensamt planerade processer. Som uttrycksformer kan användas dramaverksamhet, ordkonst eller dans.

4.3.2 Språkens rika värld

Språket är för barnen både ett föremål och ett verktyg för lärandet. I förskoleåldern blir språket allt mera ett verktyg för tänkande, uttryck och kommunikation, som barnen använder för att strukturera sin vardag och forma sin världsbild. Förskoleundervisningen uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens **språkliga färdigheter** från en allmän uppfattning om språkets betydelse mot en mera detaljerad förståelse av språkets strukturer och form. Det centrala är att väcka barnens intresse och nyfikenhet för talat språk och för att läsa och skriva. Språkexempel och positiv respons har stor betydelse för lärandet. Att tolka och producera olika slags texter muntligt och med hjälp av olika kommunikationsmedel är en del av den multilitteracitet och den mångsidiga kompetens i informations- och kommunikationsteknik som småningom utvecklas. Barnens språkliga och kulturella mångfald ska uppmärksammas och respekteras och dess kontinuitet stödjas i förskoleundervisningen. Att ge akt på olika språk stödjer språkmedvetenheten och utvecklingen av mångsidig kompetens med avseende på kulturella färdigheter och kommunikationsförmåga.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde:

Målet i förskoleundervisningen är att främja barnens språkliga utveckling och kommunikationsfärdigheter samt stärka deras intresse för språk och kultur. Utvecklingen av barnens språkliga medvetenhet främjas av språklekar och -ramsor och genom att barnen får bekanta sig med talat och skrivet språk på ett mångsidigt sätt. Barnens begynnande läs- och skrivfärdighet ska stödjas med hjälp av lekar och aktiverande övningar. Undervisningen och lärmiljöerna ska planeras så att de ger barnen goda möjligheter att iaktta, utforska och experimentera med talat och skrivet språk och att bredda sitt ordförråd. I förskoleundervisningen stöder läraren varje barn i att utveckla sina färdigheter i undervisningsspråket. Utöver undervisningsspråket ska man i förskoleundervisningen också uppmärksamma andra språk. Det är viktigt att barn som har ett annat modersmål än undervisningsspråket får mycket stöd så att deras kunskaper i undervisningsspråket utvecklas och att de samtidigt upplever att de språk de talar hemma är viktiga och värdefulla. I undervisningen ska man beakta att barnen kan tillägna sig flera olika språk samtidigt.

Detaljerade mål

- Utvecklingen av barnens kunskaper i verksamhetsspråket, svenska/finska/samiska/ teckenspråk ska stödjas på olika sätt i förskoleundervisningen.
- Undervisningen ska ge barnen möjligheter att öva sig att lyssna och tala i olika situationer. De ska uppmuntras att berätta och diskutera, att leva sig in i, förstå och minnas det de hör. Tillsammans med läraren funderar barnen över ords betydelse och leker med ord. Gemensamma diskussioner utvecklar barnens förmåga att fråga, dra slutsatser och bedöma det de hör. Barnen ska inspireras att skapa berättelser och ges möjlighet att öva sig genom till exempel drama, egna berättelser och sagor, även digitala.
- Barnen ska få lyssna till olika texter och diskutera dem tillsammans. Det hjälper dem att förstå betydelsen av att läsa. Lärarens exempel och olika övningar ger barnen erfarenheter av hur tal kan omvandlas till skrivet språk och skrivet språk till tal. Man undersöker tillsammans skrivet och talat språk. Barnen ska göras uppmärksamma på att talet kan indelas i mindre enheter, såsom ord, stavelser och ljud.
- Utvecklingen av barnens begynnande läsfärdighet ska stödjas genom att de ges möjligheter att skriva på ett lekfullt sätt och att producera egna texter med hjälp av digitala verktyg. Barnen ska inspireras att tillsammans och på egen hand känna igen och producera bokstäver, ord och texter på olika sätt utgående från sin förmåga och sitt intresse i för dem relevanta sammanhang.
- Barnlitteratur ska användas på ett mångsidigt sätt i undervisningen. Barnen ska uppmuntras att undersöka och läsa olika slags texter enligt sin förmåga och att berätta eller på olika sätt uttrycka vad de hört eller läst.
- Utvecklingen av barnens finmotorik och barnens förmåga att gestalta rum och riktningar ska stödjas med hjälp av olika lekar och övningar. Barnen ska lära sig ett ändamålsenligt penngrepp och att använda tangentbord och andra digitala verktyg för sitt skrivande.
- I förskoleundervisningen ska man tillsammans iaktta **olika språk** för att stödja barnens språkliga färdigheter. I synnerhet granskas de språk som talas i barngruppen och i närmiljön. På det viset stöds barnens språkmedvetenhet och utvecklingen av de egna språkliga och kulturella identiteterna. Samtidigt väcker man barnens intresse för både rikedomen och det intressanta med olika språk och kulturer i omvärlden. I undervisningen kan till exempel sånger, lekar och tecken på olika språk användas.

4.3.3 Jag och vår gemenskap

När barnen växer blir deras omvärld större. Utöver det egna hemmets traditioner, regler, värderingar och synsätt möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Förskoleundervisningens uppdrag är att stärka barnens förmåga att förstå och komma till rätta i ett pluralistiskt samhälle. Lärområdet ska behandlas ur ett **historiskt och samhällsligt perspektiv samt ur ett etiskt och livsåskådningsmässigt perspektiv**. Genom att fundera över närmiljöns historia och aktuella frågor riktas barnens intresse mot samhällsfrågor. Att reflektera över etiska val i vardagen, utveckla sina emotionella färdigheter och att träna konstruktivt beteende stärker barnens sociala färdigheter. Att bekanta sig med seder och bruk, religioner och andra åskådningar i närmiljön i kombination med andra övergripande mål stödjer utvecklingen av barnens kulturella och sociala färdigheter samt mångsidig kompetens med avseende på tänkande och lärande. Förskolan ska samarbeta med vårdnadshavarna och vara lyhörd för varje familjs bakgrund, synsätt och värderingar.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde

Målet är att stärka barnens intresse för samhällslig verksamhet, i synnerhet i närmiljön, och att stärka barnens delaktighet i sin verksamhetsmiljö. Barnen ska göras uppmärksamma på nuet och ges möjligheter att leva sig in i händelser och situationer i det förflutna. Undervisningen ska stödja barnens förmåga till etiskt bemötande och tänkande samt utvecklingen av emotionella färdigheter. Under lärarens ledning ska barnen bekanta sig såväl med sin egen som med andra åskådningar och religioner som finns representerade i den egna barngruppen eller i närmiljön, och med seder och bruk som kännetecknar dem. Barnen ska uppmuntras att fråga och ges utrymme att fundera och undra. Lämpliga arbetssätt är diskussioner och metoder som ger barnen möjlighet att leva sig in i olika situationer.

Detaljerade mål

- Tillsammans med barnen bekantar man sig med en person eller ett objekt i närmiljön ur ett **historiskt** perspektiv. Ämnet behandlas på ett åskådligt sätt genom att använda flera sinnen och olika uttrycksformer. Också andra historiska händelser, personer, kulturer och kulturarv som intresserar barnen kan tas upp i undervisningen. Som informationskällor kan man använda personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen samt vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv. Också olika festtraditioner, berättelser, traditionella lekar och sånger kan användas i undervisningen.
- Barnens intresse för **samhällsfrågor** ska väckas med hjälp av diskussioner om aktuella frågor i närmiljön och samhället som intresserar barnen. Tillsammans med barnen bekantar man sig med medier och prövar att producera media på ett lekfullt sätt. Tillsammans med barnen diskuterar man och ifrågasätter sanningsenligheten i medieutbudet. I undervisningen bekantar man sig med barnens rättigheter utgående från FN:s konvention om barnets rättigheter. Regler för förskolegruppen skapas och utvecklas tillsammans med barnen. Samtidigt lär man barnen att förstå att reglerna i samhället är avtal mellan människor. Närmiljön utnyttjas så att barnen har möjlighet att på riktigt delta och påverka.
- Förskoleundervisningen ska innehålla gemensam **etisk fostran**. Den ska kopplas till barnens vardag och verkliga situationer som är förknippade med känslor och etiska val. Barnen ska få hjälp med att lära sig identifiera sina känslor, handla vänligt och ansvarsfullt och att lösa konfliktsituationer som uppstår mellan barnen på ett konstruktivt sätt. Tillsammans med barnen funderar man över vänskap och respekt för andra, glädje och rädsla, könsrelaterade antaganden och hur man skiljer mellan rätt och fel. Naturliga arbetssätt för etisk fostran är förutom gemensamma diskussioner till exempel

rollekar, sagor och medieberättelser. Undervisningsmaterial- och program som utarbetats för att främja barns sociala och emotionella färdigheter utnyttjas i undervisningen.

- Inom **åskådningsostran** bekantar man sig tillsammans med de religioner och åskådningar som förekommer i barngruppen. Åskådningar som inte har någon religiös anknytning granskas vid sidan av övriga åskådningar. Åskådningsostran kopplas ihop med vardagliga företeelser, fester och aktuella händelser som har religiös eller konfessionell innebörd. Målet är att hjälpa barnen att förstå och respektera både sina egna och andra barns och familjers olika konfessionella traditioner och sedvänjor samt uppfattningar som hänger ihop med dem. Barnen ska uppmuntras att fundera över olika livsfrågor i samverkan med andra. Samtidigt stärks deras förmåga att förstå ord och begrepp som anknyter till religioner och åskådningar. I undervisningen kan man dra nytta av exempelvis besök av gäster och evenemang i närmiljön.

4.3.4 Jag utforskar min omgivning

Barnens omvärld – den närbelägna naturen och den byggda miljön samt de övriga lärmiljöerna i förskolan – erbjuder gott om material för barnens lärande. När det gäller träning av barnens **matematiska färdigheter** och **teknologi- och miljöostran** är det särskilt viktigt att undervisningen knyts till barnens erfarenhetsvärld och omvärld. Att strukturera och beskriva sina iakttagelser, upplevelser och kunskaper som gäller omvärlden hjälper barnen att utvecklas som tänkande och lärande individer. Utveckling av förmågan att benämna saker och att förstå och använda olika begrepp främjar barnens multilitteracitet. Förskoleundervisningens uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens matematiska tänkande och intresse för matematik. Den ska också stärka barnens naturkänedom och förhållande till naturen och göra dem bekanta med vardagsteknik. I förskolan bekantar sig barnen med undersökande lärande genom att iaktta och utforska omgivningen och genom att experimentera och dra slutsatser.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde

Förskoleundervisningen ska stärka grunden för barnens matematiska tänkande och för matematiskt lärande. Barnen ska uppmuntras att upptäcka matematiken i vardagen och omgivningen. Undervisningen ska ge möjligheter att utveckla förståelse för begreppen tal, förändring och tid samt nivå och rymd och att utveckla mätkunskaper. Målet för undervisningen är att erbjuda barn som befinner sig i olika stadier av det matematiska tänkandet glädje över insikt och lärande.

Undervisningen ska omfatta iakttagelser i naturen. Utvecklingen av barnens känsla för miljön och deras förhållande till naturen stöds genom att barnen får röra sig i naturen och utforska den. Barnen ska också uppmuntras att iaktta hurudan teknik som finns i omgivningen och att testa egna lösningar.

Man bekantar sig med undersökande arbetssätt i undervisningen. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och att gemensamt söka svar på dem. Barnen ska lära sig att jämföra, klassificera och sortera information utgående från observationer eller mätningar. Barnen ska få öva sig att presentera sina observationer med hjälp av bilder, olika redskap och digitala verktyg. De ska uppmuntras att dra slutsatser och hitta lösningar på vardagliga problem och att testa olika lösningar. I undervisningen ska barnen öva sig att dokumentera med olika verktyg och att presentera resultat på olika sätt.

Detaljerade mål

- Barnen sporras att utveckla sina **matematiska färdigheter** med hjälp av aktiverande övningar, genom lek och med hjälp av olika sinnen i olika lärmiljöer. I undervisningen bekantar man sig tillsammans med matematiken och dess delområden på ett åskådligt sätt.

Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska observationer i olika vardagliga situationer med hjälp av att läraren beskriver och sätter ord på företeelserna. Barnen ska få öva sig att presentera sina observationer med hjälp av bilder och olika redskap. Undervisningen planeras så att barnen har gott om möjligheter att klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter. Undervisningen ska även omfatta lekar och uppgifter som utvecklar minnet. Barnen ska också uppmuntras att dra slutsatser och söka lösningar på problemlösningsuppgifter som anknyter till omvärlden.

Utvecklingen av barnens taluppfattning ska mångsidigt stödjas genom lek och övningar. Barnen ska uppmuntras att observera antal i omgivningen och att enligt sin förmåga kombinera dem med motsvarande räkneord och siffersymboler. Antalen jämförs och förändringen av antal undersöks med hjälp av praktiska exempel. Undervisningen ska i synnerhet fästa vikt vid utvecklingen av barnens förmåga att se och räkna upp talföljder.

Barnens förmåga att uppfatta nivå och läge ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska till exempel med hjälp av rörelselekar uppmuntras att undersöka och testa två- och tredimensionalitet och lära sig plats- och jämförelsebegrepp, såsom framför, uppe och varannan. För att stärka barnens geometriska tänkande ges barnen möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Under lärarens ledning får barnen bekanta sig med former i omgivningen och öva sig att benämna dem.

I förskoleundervisningen får barnen pröva på att mäta både med kroppen och med olika redskap. I undervisningen tränas tidsbegrepp såsom ibland, i går och i morse. Man funderar tillsammans på tidsföljder till exempel genom att observera dygnstider. I undervisningen ska bland annat lekar, spel och berättelser samt informations- och kommunikationsteknik utnyttjas.

- **Miljöfostran** i förskoleundervisningen ger barnen möjligheter till naturupplevelser, att utforska och bekanta sig med växter, djur och naturfenomen. Omgivningen iakttas med olika sinnen och med hjälp av audiovisuella hjälpmedel. Undervisningen kan också innehålla mindre experiment. Man diskuterar observationerna och övar sig att klassificera information från sina observationer. Samtidigt övar barnen sig att använda begrepp som anknyter till naturen, att dra slutsatser och funderar över orsakssammanhang. Barnens kunskap om naturen används i undervisningen. Man övar tillsammans att skaffa information om sådant som intresserar barnen. Man bekantar sig med naturskydd i undervisningen för att lägga grund för en hållbar livsstil. Barnen ska lära sig att värna om sin miljö och trivseln i miljön.
- Man ger tillsammans med barnen akt på **tekniska lösningar** i vardagen, deras egenskaper och hur de fungerar. I undervisningen framhålls att teknik är resultatet av människans kreativitet. Barnen får bekanta sig med teknik genom att hitta på, pyssla och själva bygga olika konstruktioner och lösningar med olika material. Barnen ska uppmuntras att beskriva sina lösningar. Utöver redskapen i lärmiljöerna kan man till exempel använda barnens egna leksaker i undervisningen och fundera över hur de fungerar.

4.3.5 Jag växer, rör på mig och utvecklas

Förmåga att ta hand om sig själv och hantera vardagen ingår i den mångsidiga kompetens som är målet för förskoleundervisningen. Barnen behöver erfarenheter, information och reflektion för att småningom utveckla uppskattning för färdigheter inom detta område. I förskoleundervisningen närmar man sig lärområdet ur perspektiv som berör **fysisk aktivitet, kost, konsumtionsvanor, hälsa och säkerhet**. Förskoleundervisningens uppdrag är att lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa, välbefinnande och fysisk aktivitet samt att utveckla barnens hälso- och säkerhetskompetens. Vidare ska

förskoleundervisningen främja kost-, konsumtions och hygienvanor som hör samman med en hållbar livsstil.

Allmänna mål för undervisningen inom detta lärområde:

Barnen ska få mångsidiga erfarenheter av rörelse och börja förstå sambandet mellan fysisk aktivitet, välbefinnande och hälsa. Undervisningen ska ge barnen möjligheter att utveckla sina motoriska och sociala färdigheter. Särskild vikt ska fästas vid att utveckla de perceptionsmotoriska färdigheterna som är viktiga med tanke på barnens allmänna förutsättningar för lärande. Tillsammans med barnen bekantar man sig med hälsosam kost och funderar över dess betydelse. Barnen får lära sig måttlig konsumtion. Undervisningen ska ta upp hälsorelaterade faktorer och stödja barnens förmåga att sköta sin hälsa. Barnen ska få information om hur man rör sig tryggt i närmiljön och i lärmiljöerna i förskolan.

Detaljerade mål

- Målet i förskoleundervisningen är att inspirera barnen att **röra på sig** på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig. Med hjälp av rörelse och lekar utvecklas barnens förmåga att fungera tillsammans med andra. Samtidigt stärks deras kroppskontroll och förmågan att uppfatta sin kropp och dess olika delar i förhållande till det omgivande rummet, den använda tiden och kraften. Utöver handledd fysisk aktivitet ska barnen också varje dag ges möjligheter att frivilligt röra på sig både inomhus och utomhus. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen spurras att röra på sig också på fritiden i olika lokaler och i olika förhållanden utomhus.

Grundläggande motoriska färdigheter som behövs i vardagen tränas mångsidigt och regelbundet i olika miljöer i förskoleundervisningen. Sådana färdigheter är balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Rörelseförmågan främjas genom övningar där barnen ska rulla, klättra, springa och hoppa. Förmågan att hantera redskap tränas genom att barnen får knuffa och dra och använda olika redskap och bollar på olika sätt. Barnen ska dessutom inspireras att träna sin finmotorik med hjälp av till exempel spel och lekar som utvecklar fingerfärdighet och precision. Målet är att undervisningen ger alla barn möjligheter att delta och att lyckas och att den stödjer barnens välbefinnande och funktionsförmåga.

- I förskoleundervisningen ska måltidssituationen utnyttjas som en hälsofrämjande lärmiljö som utvecklar barnens **kunskaper om mat**. Måltidssituationerna görs så trivsamma som möjligt och barnen får lära sig ett gott bordsskick. Utöver den finländska matkulturen och de finländska sederna, bekantar man sig även med någon annan matkultur genom att utnyttja hemmens sakkunskap.

Man ska tillsammans med barnen undersöka reklam som riktas till barnen och fundera över betydelsen av **måttlig konsumtion**. Till exempel tolkningar av konsumtion och reklam som kommer till uttryck i barnens lekar och teckningar kan fungera som grund för konsumentfostran i förskolan.

- Barnen får lära sig förstå betydelsen av att röra på sig, att vila och att ha goda människorelationer för **välbefinnandet och hälsan**. Tillsammans med barnen funderar man över hälsa och sjukdomar och orsakerna till dem samt över människans möjligheter att påverka sin fysiska hälsa och sitt psykiska välbefinnande. Man diskuterar goda människorelationer och vilken betydelse de har för det psykiska välbefinnandet. Barnen övar i vardagliga situationer att umgås med kompisar, ta hänsyn till andra, identifiera och behärska känslor. Tillsammans med barnen diskuterar man sömn och rörelse och funderar över hur de inverkar på att man varje dag är pigg och mår bra.

I undervisningen ska man söka information om hälsa och hygien och som en del av vardagen i förskolan övas grundläggande färdigheter i anslutning till hälsa och hygien.

- Barnen ska i förskolan få information om sin rätt till ett **tryggt** liv, respektfullt bemötande och integritet. Man ger tillsammans akt på och funderar över de vanligaste fysiska och psykiska risksituationerna i vardagen och i lärmiljöerna i förskolan. Målet är att stödja barnens känsla av trygghet och säkerhet, lära dem att be om och söka hjälp vid behov och att handla tryggt i de vanligaste vardagliga situationerna. Barnen ska uppmuntras att be om hjälp av en vuxen i problemsituationer i förskolan och om de upplever mobbning samt att berätta om sina bekymmer. I undervisningen tränas reglerna för hur man rör sig i trafiken och vistas tryggt i informations- och kommunikationstekniska miljöer på ett för åldern lämpligt sätt.

4.4 Preciseringar gällande språk och kultur

Annan språklig och kulturell bakgrund i förskoleundervisningen

Samiska barn integreras i förskolegrupp i kommunen och de kan vid behov ges undervisning i samiska. Undervisningen ska stärka barnens samiska identitet och kunskap om sin kultur. Förskoleundervisningen kan eventuellt ordnas i samarbete med grannkommunerna.

Vid behov ordnas i kommunen hemspråksundervisning för **romanitalande** barn. Barnen integreras i förskolegrupp i kommunen och kan vid behov ges undervisning i romani. Ett särskilt mål för förskoleundervisningen för romska barn är att stärka barnens identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur. Förskoleundervisningen kan eventuellt ordnas i samarbete med grannkommunerna.

Barn som talar teckenspråk och barn som använder tecken som stöd integreras i förskolegrupp i kommunen. De språkliga målen för undervisningen och de pedagogiska lösningar som används utgår från barnens språkliga bakgrund och utvecklingsnivå. Man strävar efter att stärka barnens språkliga och kulturella identitet genom att ge dem möjlighet att tillägna sig teckenspråk eller använda tecken som stöd. Målet är att stärka kunskaperna i det svenska eller finska teckenspråket och teckenförrådet samt att sporra barnen att använda teckenspråk och öka deras förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer.

Barn med annat modersmål och flerspråkiga barn integreras i förskolegrupp i kommunen. Barn ska få målinriktad stöd för sin språkutveckling och för utvecklingen av sin identitet och självkänsla. Kulturella särdrag bör respekteras och beaktas i undervisningen. Barnens vårdnadshavare bör informeras om det finländska skolsystemet och om synen på fostran och undervisning.

Barn med utländsk bakgrund har rätt att få undervisning i sitt modersmål förutsatt att det finns minst 4 barn inom samma språkgrupp. Kommunen kan samarbeta med grannkommunerna när det gäller anordnandet av undervisning i hemspråk.

Språkberikande verksamhet

I en tvåspråkig kommun ska både svenskan och finskan finnas med som en naturlig del av barnens vardag. Målet ska vara att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till det andra inhemska språket.

Följande metoder och modeller kan användas för språkberikande verksamhet:

- Språkberikande verksamhet ordnas genom lek, sång, rim och ramsor
- IKT används för att upprätthålla kontakt mellan olika dagvårdsenheter
- IKT används som stöd för att berika verksamheten
- Gemensamma evenemang ordnas

- Enheterna gör utöver detta i samband med arbetsplanen en årlig plan för den språkberikande verksamheten.
- På enheter där det finns flera verksamhetsspråk, görs årligen upp en plan för målmedvetet språköverskridande samarbete

5 Stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning

Förskoleundervisning av hög kvalitet lägger grunden för barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Personalen inom förskoleundervisningen förebygger svårigheter i anknytning till lärande och deltagande i förskoleundervisningen med hjälp av mångsidiga arbetssätt, pedagogiska metoder, flexibla gruppindelningar och samarbete mellan personalen.

Ledaren inom småbarnspedagogik och förskola och personalen inom förskoleundervisningen säkerställer att undervisningsarrangemangen stöder förutsättningarna för lärande. Lärmiljöerna ska anpassas för alla barn och deras olika sätt att lära. Undervisningen ska anpassas efter varje barns behov.

- Varje läsår fastställs en läsårsplan för förskoleenheterna i Korsholm.
- Läsårsplanen sänds till svenska bildningssektionen/ suomenkielinen sivistysjaosto för godkännande.
- I läsårsplanen beskrivs ordnande av stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisningen:
 - Hur de grupp-specifika stödformerna planeras, genomförs och utvärderas
 - behov man känner till
 - behov som framkommer under förskoleåret
 - Strukturerna och tillvägagångssätten
 - Arbets- och ansvarsfördelningen
 - Yrkes och sektorövergripande samarbetet
 - Samarbete med vårdnadshavare

5.1 Barnets rätt till stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning

Barn som har utmaningar att delta i undervisningen har rätt att få stöd för sitt lärande och deltagande utan dröjsmål. Stödet kan vara grupp-specifika stödformer och/eller barnspecifika stödåtgärder. Stödet ska ordnas i enlighet med inkluderande principer.

- Grupp-specifikt stöd: Detta stöd ges till hela gruppen i ett tidigt skede och stöder alla barns lärande samt deltagande i förskoleundervisningen.
- Barnspecifikt stöd: Om det grupp-specifika stödformerna inte räcker, planeras och genomförs barnspecifika stödåtgärder utan dröjsmål. Barnets åsikter ska beaktas enligt deras ålder och utveckling.

Personalen inom förskoleundervisningen gör årligen upp en läsårsplan där de gruppspecifika stödformerna planeras, genomförs och utvärderas. Modell för läsårsplanen finns på kommunens Intranät.

5.1.1 Principer för att ordna stöd

Målet med undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande, gruppspecifika stödformer och barnspecifika stödåtgärder är att säkerställa att alla barn har möjlighet att lära sig och fungera i en grupp i enlighet med målen för förskoleundervisningen. Syftet med stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisning är att möjliggöra barnens rätt att få undervisning som tar hänsyn till deras behov och deras rätt att delta i förskoleundervisning. I förskoleundervisningen ska man se till att alla barn får uppleva att de lyckas i lärandet och som medlem i gruppen. På det sättet stöder man barnens positiva uppfattning om sig själva.

För att hjälpa barnen att lära sig används mångsidig respons och information om deras lärande. Detta gör att barnen kan se hur lärandet framskrider. Stödet i förskoleundervisningen inkluderar både lösningar för hela gruppen och individuella lösningar för varje barn. Det är viktigt att fokusera på att göra lärmiljön tillgänglig både digitalt och fysiskt, samt att upptäcka och förebygga svårigheter i lärande. Svårigheter i lärande kan vara t.ex. svårigheter med språkliga färdigheter, läs- och skrivfärdigheter, matematiska färdigheter, motoriska och perceptuella utmaningar. Barn kan också ha svårigheter på grund av utmaningar i sociala relationer, känsloreglering, uppmärksamhet eller beteende.

Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande ska beakta barngruppens behov för att uppnå målen för förskoleundervisningen. Genom att ge gruppspecifika stödformer i rätt tid främjas alla barns lärande, delaktighet och engagemang. Om ett barn har svårt att lära sig och delta trots dessa arrangemang, har det rätt till barnspecifika stödåtgärder. Personal inom förskoleundervisning, speciallärare, elevvårdstjänsternas personal eller vårdnadshavare kan initiera en bedömning av behovet av stödåtgärder. Stöd för lärande och deltagande bildar en helhet med elevvården, som främjar barnens lärande, hälsa och sociala välbefinnande. Elevvården genomförs främst som gemensam elevvård och påverkar hela gemenskapens verksamhetskultur. En gemenskapsfrämjande verksamhetskultur är viktigt för att tillgodose barnens olika behov effektivt.

5.1.2 Kontinuerligt stöd från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen

Det är viktigt att barnen får kontinuerligt och konsekvent stöd under tiden i småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och när de börjar grundskolan. Behovet av stöd upptäcks ofta redan innan barnet börjar förskoleundervisningen. När barnet går från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen ska nödvändiga uppgifter som gäller ordnandet av undervisningen överföras trots skyldigheten att iaktta sekretess

Övergångar mellan stadierna i Korsholm:

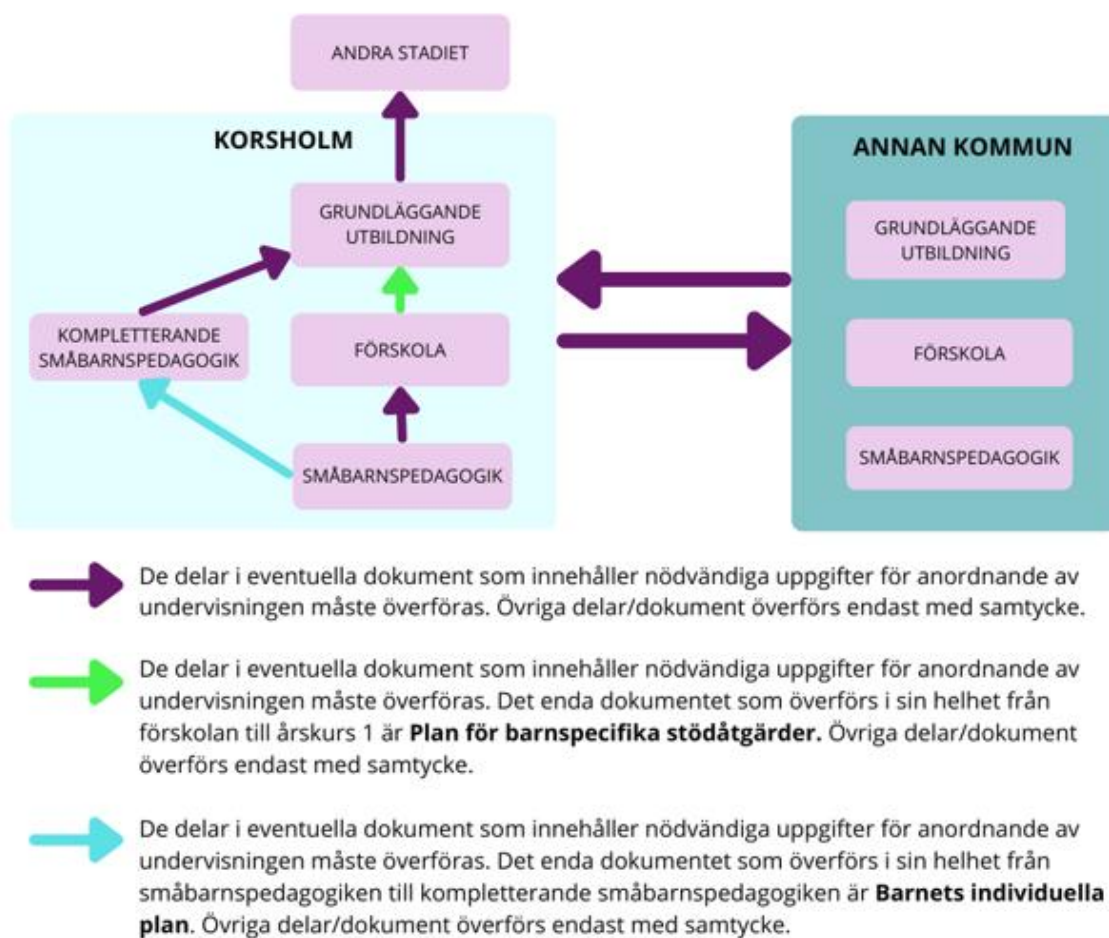
ÖVERGÅNG FRÅN SMÅBARNSPEDAGOGIK TILL FÖRSKOLA

- Läraren från förskolan besöker daghemmet under våren för att observera och bekanta sig med blivande förskolebarnen.
- Om barnet byter speciallärare har speciallärarna ett överlåtelsemöte på våren.
- Småbarnspedagogikens lärare och förskolans lärare har ett överlåtelsemöte på våren.
- Småbarnspedagogiken och personalen inom förskoleundervisningen samarbetar kring gruppindelningar.
- Blivande förskolebarnen besöker förskolan för att bekanta sig med kommande undervisningspersonal samt förskolan som miljö.
- Blivande förskolebarnets vårdnadshavare får information om förskolan och förskolestarten samt träffar personal inom förskoleundervisningen.
- Väsentlig information, så som barnets individuella plan överförs elektroniskt till förskolan och utgör grunden för fortsatt stöd.
- Vid behov ordnas studiebesök till förskolan för barnet/vårdnadshavare/assistent
- Om barnet byter speciallärare deltar både den nuvarande och den blivande specialläraren i vårens utvärderingssamtal för planering av fortsatt stöd för förskolebarn med mer omfattande stödbehov.

ÖVERGÅNG FRÅN FÖRSKOLA TILL ÅRSKURS 1

- Skolans speciallärare/lärare besöker förskolan för att observera och bekanta sig med förskolebarnen.
- Mottagande speciallärare besöker förskolan för att observera och bekanta sig med förskolebarn med mer omfattande stödbehov.
- Några gånger per termin handleder skolans speciallärare förskolepersonalen gällande barn med mer omfattande stödbehov.
- Skolans speciallärare/lärare träffar förskolans speciallärare/lärare för information om barnen.
- Förskolepersonalen och skolan samarbetar kring klassindelning.
- Förskolebarnen besöker skolan för att bekanta sig med kommande undervisningspersonal samt skolan som miljö.
- Förskolebarnets vårdnadshavare får information om skolan, skolgången och skolstarten samt träffar skolpersonal.
- Väsentlig information, bl.a. plan för barnspecifika stödåtgärder och kartläggningsresultat överförs till skolan och utgör grunden för fortsatt stöd.
- Vid behov ordnas studiebesök till skolan för elev/vårdnadshavare/ lärare/ skolgångshandledare /elevvårdspersonal.
- Skolans speciallärare/lärare deltar i vårens utvärderingsmöte för planering av fortsatt stöd för förskolebarn med mer omfattande stödbehov.
- Skolans speciallärare/lärare deltar vid behov (med samtycke) i resultatgenomgång efter möjlig utredning hos skolpsykolog eller motsvarande, för planering av fortsatt stöd för förskolebarnet.

Överföring av nödvändiga uppgifter

Samarbete med förskoleundervisningen, småbarnspedagogiken och vårdnadshavaren tryggar kontinuiteten i barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Information om stödåtgärder som barnet eventuellt fått före förskoleundervisningen och om åtgärdernas inverkan ska användas i förskoleundervisningen. Om barnet inom småbarnspedagogiken haft hjälpmedel, om barnet fått tolkningstjänster, barnspecifik assistenttjänst eller om barnet regelbundet eller på heltid fått undervisning av en speciallärare i en mindre grupp kan man vid övergången till förskoleundervisningen bedöma behovet av barnspecifika stödåtgärder och planera genomförandet av stödet utan att först ge gruppsspecifika stödformer.

När det gäller småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen ska eventuellt stöd samordnas med stödet inom förskoleundervisningen. Stödet som ges inom den kompletterande småbarnspedagogiken beskrivs i *Barnets plan*.

I Korsholm utvecklas strukturer för övergångarna mellan småbarnspedagogik - förskola och förskola-skola kontinuerligt. Detta för att säkerställa en trygg och smidig övergång för varje barn.

Följande planer utgör grunden för samarbetet mellan förskola och skola och säkerställer att stödet för barnen fortsätter vid skolstart:

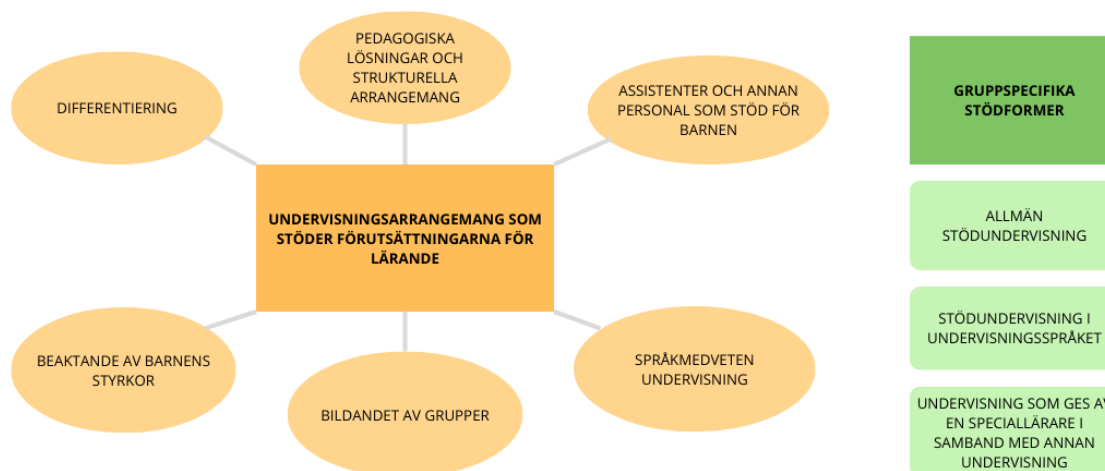
- Årsklocka för samarbete mellan förskola och skola

- Speciallärarens årsklocka
- Speciallärarens kartläggning av barnens/elevernas läs-, skriv- och matematikfärdigheter F-9

Ledaren inom småbarnspedagogik och förskola i Korsholm:

- Ansvarar för utarbetandet av förskoleenhetens läsårsplan i samarbete med personal inom förskoleundervisningen.
- Leder planeringen och utvecklingen av undervisningsarrangemangen. Säkerställer att undervisningsarrangemangen stöder förutsättningarna för lärande.
- Bildar undervisningsgrupper så att läraren har möjlighet att beakta barngruppens behov och styrkor
- Säkerställer att personalen får/har tillräcklig kompetens att upptäcka behov av stöd och att genomföra stöd.
- Leder det yrkesövergripande samarbetet

5.2 Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande och grupp-specifika stödformer

Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande är en del av all verksamhet inom förskoleundervisningen. **Grupp-specifika stödformer** ska ges som ett tillägg till undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande. Syftet med undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande och grupp-specifika stödformer är att förebygga uppkomsten av större stödbehov genom att i gruppen tillämpa sådana undervisningsarrangemang och stödformer som gynnar flera barn. På detta sätt främjar man alla barns lika rätt till lärande och ser till att arrangemangen för att ordna undervisningen är lämpliga för barnen och att arrangemangen baserar sig på behoven av stöd för lärandet.

Undervisningsarrangemang som stöder lärandet är en viktig del av förskolans verksamhetskultur. De skapar förutsättningar för alla barns delaktighet, lärande och deltagande. Personalen inom

förskoleundervisningens kompetens, samarbetet mellan olika yrkesgrupper samt utveckling och ledning av dessa arrangemang är grunden för att stödja lärandet.

Planeringen och utvärderingen av undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande ska ledas separat för varje verksamhetsställe och grupp.

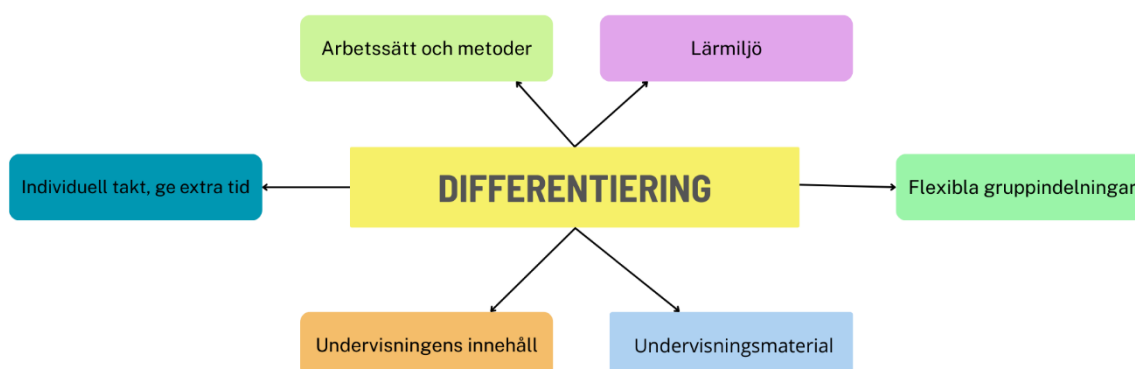
Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande:

- **Undervisningsgrupperna** skapas så att läraren har möjlighet att beakta barngruppens behov och styrkor.
- **Differentiering** av undervisningen innebär att både stödja barn som behöver extra hjälp och ge fler utmaningar till barn som kommit längre med sitt lärande.
- **Språkmedveten undervisning** stöder barnens språkliga utveckling och hjälper barnen att förstå och lära sig begrepp inom olika kunskaps- och färdighetsområden.
- **Arbetsätten och lärmiljöerna** inom förskoleundervisningen ska utformas så att barnens rätt att lära sig och fungera i en kamratgrupp förverkligas med hänsyn till barnets bästa. Enligt förskoleundervisningens inkluderande värdegrund ska stöd till barnet ges som en del av kamratgruppens verksamhet
- **Pedagogiska arrangemang** inkluderar dagliga och regelbundna aktiviteter samt att skapa en tydlig och förutsägbar dagsrytm för barnet. Sensitiva och tillgängliga sätt att samverka och kommunicera är viktiga för att stödja lärandet. Detta kan vara metoder så som tecken, bilder eller olika tekniska lösningar som ersätter tal. För att möta barnets behov är det viktigt att personalen använder gemensamma och konsekventa arbetsätt och metoder samt olika former av differentiering
- **Strukturella arrangemang** gör det möjligt att genomföra pedagogiska arrangemang i gruppen. Dessa inkluderar att göra lokalerna tillgängliga, minska antalet barn i gruppen och anpassa personalens dimensionering och/eller struktur. Gruppassistenter kan också arbeta i gruppen. Personalens kompetens kan stärkas med hjälp av fortbildning och konsultation från en speciallärare.

Differentierad undervisning:

- gör lärmiljön tillgänglig
- skapar förutsättningar för varje barn att nå sin fulla potential
- tar i beaktande och utgår från barnets styrkor, förutsättningar och behov av stöd
- möjliggör inlärninng och delaktighet
- kan ske uppåt eller nedåt i barnets egen undervisningsgrupp

Differentiering av undervisningen ingår i lärarens arbetsuppgifter.

Gruppspecifika stödformer:

- Allmän stödundervisning som ges av en lärare för att stödja barnens lärande och deltagande i förskoleundervisningen.
- Stödundervisning i undervisningsspråket som ges av en lärare för att stärka barnens färdigheter i undervisningsspråket, vilket stöder barnens lärande och deltagande i förskoleundervisningen.
- Undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning.

Gruppspecifika stödformer ges systematiskt som ett tillägg till undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande. Syftet med de gruppspecifika stödformerna är att i ett tidigt skede och på ett förebyggande sätt tillgodose barnens många olika behov av stöd i gruppen. Stödformer i grupp möjliggör också kamratlärande, delaktighet och deltagande i förskoleundervisningens verksamhet. En förutsättning för att genomföra stödformerna är samarbete mellan läraren, specialläraren och den övriga personalen och att de tillsammans skapar en gemensam uppfattning om behoven av stöd i förskolegruppen och hos de barn som hör till gruppen.

Gruppspecifika stödformer kräver ingen barnspecifik bedömning och inte heller en plan eller ett förvaltningsbeslut, utan de ska planeras som en del av förskoleundervisningens verksamhet. Gruppspecifika stödformer ska planeras i läsårsplanen för förskoleundervisningen utifrån det kända behovet. De gruppspecifika stödformerna preciseras under förskoleåret enligt de behov som framkommer i förskoleundervisningen.

Läraren ansvarar för att utvärdera tillräckligheten av de gruppspecifika stödformerna. I utvärderingen av de gruppspecifika stödformernas tillräcklighet är samarbetet med barn och vårdnadshavare viktigt.

Allmän stödundervisning innebär att verksamheten i förskolegruppen differentieras och den ges i huvudsak i flexibla mindre grupper med hänsyn till barnens behov av stöd. Allmän stödundervisning anknyter i första hand till lärområdena. Allmän stödundervisning ska ordnas på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt och systematiskt och ges så ofta det behövs. Stödundervisningen kan också ges i förebyggande syfte och tillgodose barnens behov av stöd som beror på kortvarig sjukfrånvaro. Allmän stödundervisning ges i första hand av läraren som ansvarar för förskolegruppen. Allmän stödundervisning kan även ges av en annan lärare i form av samundervisning eller

kompanjonundervisning. Samarbetet mellan lärarna är viktigt när den allmänna stödundervisningen planeras, genomförs och effekterna av den utvärderas.

Stödundervisning i undervisningsspråket är språkmedveten undervisning. Stödundervisning i undervisningsspråket ska ordnas på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt och systematiskt enligt barnens behov så att så många barn som möjligt kan dra nytta av den. Stödundervisning i undervisningsspråket kan genomföras som samundervisning eller kompanjonundervisning. Stödundervisningen ges som en del av undervisningen i förskolan så ofta det behövs. Stödundervisning i undervisningsspråket ges i första hand av läraren som ansvarar för förskolegruppen. Stödundervisning i undervisningsspråket kan även ges av en annan lärare. Samarbetet mellan lärarna är viktigt när stödundervisningen i undervisningsspråket planeras, genomförs och effekterna av den utvärderas. Aspekter som anknyter till språkmedveten undervisning och undervisning i svenska/finska som andraspråk beaktas när stödundervisningen i undervisningsspråket planeras och genomförs.

Undervisningen som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning ska fokusera på stödbehov och svårigheter som observerats på hela gruppens nivå och som kan åtgärdas genom stöd och undervisning av en speciallärare i form av samundervisning eller kompanjonundervisning. Undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning ges till hela förskolegruppen, men den möjliggör också undervisning för mindre barngrupper. Gruppernas storlek ska baseras på det observerade behovet och grupperna ska bildas flexibelt. Specialläraren kan också ge konsultation som riktar sig till personalen inom förskoleundervisningen. Med konsultation avses att fråga råd och att undervisningspersonalen diskuterar med varandra för att hitta en lösning samt att en speciallärare ger råd till en lärare eller någon annan som hör till personalen i frågor som gäller barnen eller undervisningen. Konsultation av en speciallärare kan också gälla den undervisning som ges av specialläraren i förskolegruppen, och då stärker konsultationen till exempel lärarens och personalens kunskande, eller så kommer man överens om gemensamma principer för samundervisning och kompanjonundervisning.

5.3 Barnspecifika stödåtgärder och ordnande av sådana

Ett barn har rätt att få barnspecifika stödåtgärder utan dröjsmål om stödet om de gruppsspecifika stödformerna är otillräckliga. Barnspecifika stödåtgärder ska ges utgående från det individuella behovet och regelbundet. Ett barn kan få flera barnspecifika stödåtgärder enligt sina stödbehov. I samband med barnspecifika stödåtgärder har barnet också rätt att få gruppsspecifika stödformer. Barnspecifika stödåtgärder ska ordnas på basis av en bedömning av behovet av stöd och ett beslut om stöd med hänsyn till barnets bästa och i första hand på barnets eget verksamhetsställe för förskoleundervisning. Genomförandet av stödåtgärderna ska beskrivas i *Planen för genomförande av barnspecifikt stöd*.

Barnspecifika stödformer:

Undervisning som ges av en speciallärare delvis i smågrupp och i samband med annan undervisning genomförs regelbundet i barnets förskolegrupp i samband med annan undervisning eller i smågrupp. Med regelbunden undervisning som ges av en speciallärare avses undervisning under en långvarig period, till exempel en termin eller ett läsår. Barnets individuella behov är utgångspunkten för planeringen av undervisningen som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning i förskolegruppen.

Undervisning som ges av en speciallärare i smågrupper, avses med smågrupp en sådan förskolegrupp som har bildats för att genomföra barnspecifikt stöd och möjliggöra undervisning som ges av en speciallärare. Storleken på en smågrupp definieras utgående från barnens behov. Undervisning som ges av en speciallärare som en barnspecifik stödåtgärd kan även genomföras som individuell undervisning om det är ändamålsenligt med tanke på barnets behov av stöd. Undervisning som ges av en speciallärare i smågrupp ges på heltid. En smågrupp kan vara en specialgrupp eller en förskolegrupp med färre barn i vilken barnet deltar under den tid förskoleundervisningen pågår. Med undervisning som ges av en speciallärare avses sådan undervisning som ges av en lärare som har behörighet som speciallärare.

Barnspecifika tolknings- och biträdestjänster samt hjälpmedel gör det möjligt för barnet att delta i undervisning i enlighet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan. Med tolkningstjänster avses tolkningstjänster som tillhandahålls genom teckenspråk eller andra kommunikationsmetoder. Rätt till tolkningstjänster har barn med hörselskada, synhörselskada eller talskada som behöver tjänsten för att kunna delta i förskoleundervisningen. Tolkningstjänsterna ska ordnas enligt barnets behov. Barnspecifika biträdestjänster blir aktuella när andra arrangemang till stöd för lärande och deltagande och en assisterande personalresurs inte stöder barnets jämlika deltagande i förskoleundervisningen. Ett barnspecifikt biträde stöder barnets deltagande i gruppens verksamhet tillsammans med den övriga personalen i gruppen. Under förskoleundervisningen kan biträdet också hjälpa andra barn så att läraren kan undervisa barnet med hänsyn till barnets individuella behov. Med hjälpmedel avses hjälpmedel som barnet behöver för att kunna delta i förskoleundervisningen och som stöder barnets möjligheter att lära sig och fungera i förskolegruppen i enlighet med målen för undervisningen. De hjälpmedel som krävs för deltagande i undervisningen ska ordnas enligt barnets behov och så att de finns tillgängliga för barnet i gruppen och individuellt. Hjälpmedlen är en del av undervisningsmaterialen. Det är viktigt att de personer som arbetar med barnet kan bekanta sig med användningen av de hjälpmedel som barnet behöver för att kunna delta i undervisningen samt vid behov handleda barnet och vårdnadshavaren i användningen av dem. Hjälpmedel som behövs för medicinsk rehabilitering ordnas inte som en barnspecifik stödåtgärd.

Lärarna och den övriga personalen i förskolegruppen ska samarbeta när de barnspecifika stödåtgärderna genomförs, och åtgärderna kan kräva att en speciallärare konsulteras. När stödåtgärderna planeras kan man också konsultera andra sakkunniga än specialläraren vid verksamhetsstället för förskoleundervisning.

Vid behov ska man samarbeta sektorsövergripande i samband med planeringen och genomförandet av barnspecifika stödåtgärder till exempel med barnrådgivningen eller elevvårdspersonal. Detta är ändå inte en förutsättning för att stödåtgärderna ska kunna genomföras.

Personalen inom förskoleundervisningen ska samarbeta sektorsövergripande i synnerhet när de barnspecifika stödåtgärderna inte stöder barnet och barnets situation som helhet eller när den svåra situationen utgör en risk för barnets fysiska eller psykiska hälsa eller sociala välbefinnande. Barnspecifika stödåtgärder som förskoleundervisningens personal genomför ska alltid fokusera på att stödja barnets lärande och deltagande i förskoleundervisning och ersätter inte social- och hälsovårdstjänster.

5.3.1 Bedömning av behovet av barnspecifikt stöd

När man granskar helheten av stöd ska man alltid för varje enskilt barn bedöma vilka lösningar som bäst tillgodoser barnets bästa. Barnets egna åsikter ska utredas och beaktas på det sätt som barnets ålder och utveckling förutsätter. Barnets vårdnadshavare ges möjlighet att delta i bedömningen.

Vid bedömningen av behovet av barnspecifikt stöd ska man ta reda på:

- Behovet av stöd när det gäller lärande och deltagande i förskoleundervisning
- Förverkligade undervisningsarrangemang och grupp-specifika stödformer samt eventuella förverkligade barnspecifika stödåtgärder.

Utgående från dessa bedöms vilka stödåtgärder som bäst stöder barnet. I bedömningen får man behandla endast sådan information som är nödvändig för att planera och genomföra stödåtgärder.

I första hand ska grupp-specifika stödformer tillämpas också för att stödja barn som reagerar med beteende. Barnet kan också stödjas med barnspecifika stödåtgärder om det är barnets bästa.

Läraren inom förskoleundervisningen ansvarar för bedömningen av behovet av stöd. Vid behov deltar en speciallärare i bedömningen. Om bedömningen av barnets behov av stöd förutsätter sektorsövergripande kompetens, deltar vid behov dessutom elevvårdstjänsternas personal eller andra sakkunniga i bedömningen. I första hand samarbetar man alltid yrkes- och sektorsövergripande med familjen och med elevvårdstjänsternas personal enligt lagen om elev- och studerandevård när man sköter barnets ärenden. Med vårdnadshavarens samtycke kan man be andra sakkunniga från social- och hälsovårdstjänsterna att delta i bedömningen av barnets behov av stöd. Sektorsövergripande samarbete

stöder bedömningen av behovet av barnspecifika stödåtgärder. Sektorsövergripande samarbete, ett medicinskt utlåtande eller en exakt diagnos som fogas till beslutet krävs ändå inte för planering, genomförande eller beslut om stöd.

Om barnet inom småbarnspedagogiken fått pedagogiska, strukturella eller vårdinriktade stödformer eller stödtjänster, beaktas uppgifterna om hur dessa genomförts och effekten av dem vid bedömningen av behovet av barnspecifika stödåtgärder inom förskoleundervisningen. Om barnet inom småbarnspedagogiken fått tolkningstjänster eller hjälpmedel och om behovet fortsätter när barnet övergår till förskoleundervisningen kan dessa barnspecifika stödåtgärder inledas utan att grupp-specifika stödformer först ges. Om barnet inom småbarnspedagogiken fått undervisning av en speciallärare regelbundet eller på heltid eller haft en barnspecifik assistenttjänst och om stödtjänsten har tillgodosett barnets behov och varit förenlig med barnets bästa, kan bedömningen av behovet av barnspecifika stödåtgärder inledas redan innan förskoleundervisningen inleds.

5.3.2 Plan för genomförande av barnspecifikt stöd

Utgående från en bedömning av behovet av barnspecifikt stöd ska en plan för genomförande av stödet utarbetas. Planen utarbetas av läraren inom förskoleundervisningen. Vid behov deltar specialläraren i utarbetandet av planen för genomförande av stödet. Planen ska utarbetas i samarbete med barnet och vårdnadshavaren. Planen kan dock utarbetas utan vårdnadshavarens bidrag, om vårdnadshavaren väljer att inte medverka.

Av planen ska det framgå:

- Vilka barnspecifika stödåtgärder barnet behöver utgående från bedömningen av behovet av barnspecifikt stöd
- Motiveringar för varför barnspecifika stödåtgärder behövs eller inte behövs
- Eventuella andra uppgifter och utredningar som man använt sig av i bedömningen av behovet av stöd
- Hur de barnspecifika stödåtgärderna ska genomföras
- Hur genomförandet av de barnspecifika stödåtgärderna och deras effekter ska följas upp

När man planerar och genomför barnspecifika stödåtgärder ska man beakta pedagogiska och strukturella arrangemang som stöder lärandet och deltagandet i förskoleundervisningen i gruppen. När genomförandet av stödåtgärderna planeras och utvärderas ska barnets tankar och åsikter beaktas. Planen för genomförande av barnspecifikt stöd ska användas när beslutet om stöd fattas. Beslutet om stöd fattas i enlighet med planerade stödåtgärder. Vid behov, dock minst en gång per läsår, ska man bedöma om genomförandet av planen och stödåtgärderna är tillräckliga för att tillgodose barnets stödbehov. Om barnets behov så kräver ska bedömningen göras oftare.

Om barnet har fått barnspecifika stödåtgärder i förskoleundervisningen, ska informationen om hur stödet genomförts och effekterna av stödet beaktas när barnet övergår till den grundläggande utbildningen. Om barnet i förskoleundervisningen har haft tillgång till personliga hjälpmedel, barnspecifika tolknings- eller biträdestjänster eller undervisning av en speciallärare regelbundet eller på heltid i smågrupp ska detta beaktas när barnet övergår till den grundläggande utbildningen. Behovet av

barnspecifika stödåtgärder ska bedömas i övergångsskedet och genomförandet av stödet ska planeras i samarbete med den grundläggande utbildningen. Inom den grundläggande utbildningen ska en plan för genomförande av elevspecifikt stöd utarbetas för eleven och ett beslut om stöd ska fattas i enlighet med grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen.

Vid övergången från förskola till årskurs 1:

- För ett barn med beslut om barnspecifika stödåtgärder överförs informationen till skolan och vid behov tas ett beslut om elevspecifika stödåtgärder under årskurs 1. I dessa fall uppgör undervisande lärare i årskurs 1 en bedömning av elevens stödbehov och en plan för genomförande av stöd. Undervisningschefen fattar beslut om elevspecifika stödåtgärder.
- Om förskolans speciallärare, personalen inom förskoleundervisningen och skolans speciallärare i samarbete med barnets vårdnadshavare konstaterar att barnet kommer att vara i behov av elevspecifika stödåtgärder då hen inleder årskurs 1, kan en bedömning av elevens stödbehov och plan för genomförande av stöd inledas redan innan barnet börjar årskurs 1. Hörande av barn och vårdnadshavare görs innan förvaltningsbeslut fattas av undervisningschefen.

Vid bedömningen av behovet av barnspecifika stödåtgärder kan sektorsövergripande samarbete i första hand med elevvårdstjänsternas personal stödja planeringen av de barnspecifika åtgärderna. Samarbete är ändå inte en förutsättning för att ett beslut om stödåtgärder ska kunna fattas. Ett utlåtande kan vara till hjälp när utbildningsanordnaren fattar beslutet. Det stöd som ges av personalen inom förskoleundervisningen ska alltid fokusera på att stödja lärandet och deltagandet i förskoleundervisningen, och beslutet kan inte grunda sig på enbart en psykologisk eller medicinsk bedömning. Ordande av undervisning och barnspecifika stödåtgärder ersätter inte sådana tjänster som någon annan än utbildningsanordnaren är skyldig att organisera, till exempel välfärdsområdet.

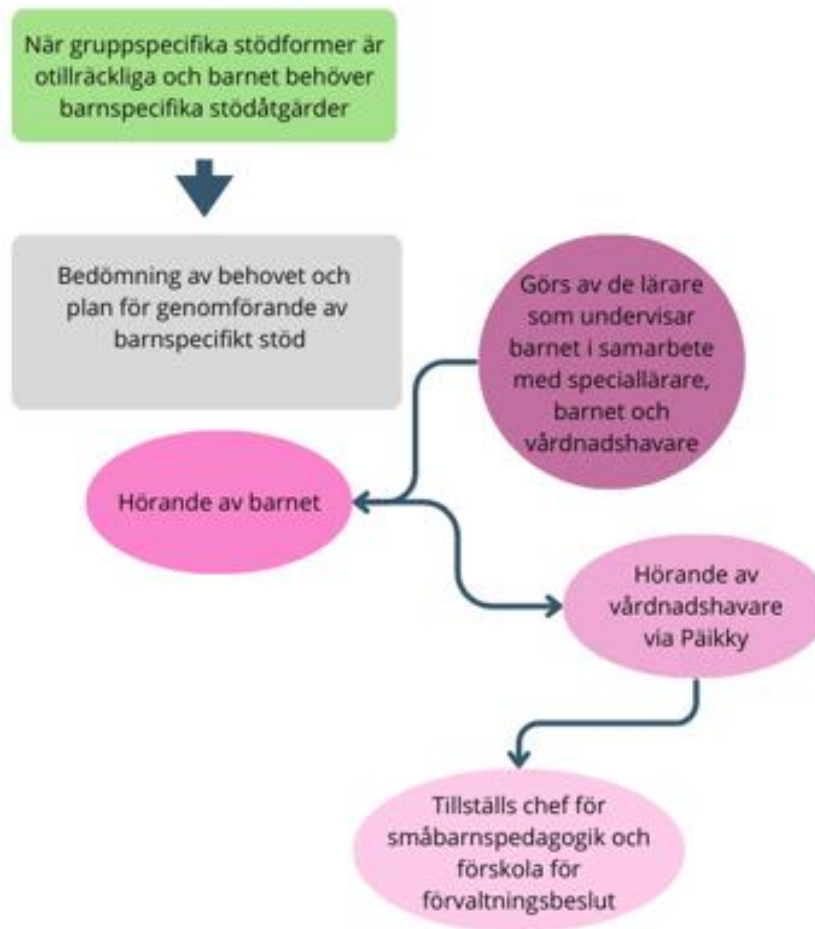
5.3.3 Beslut om stöd

Chef för småbarnspedagogik och förskola fattar ett skriftligt förvaltningsbeslut om de barnspecifika stödåtgärderna som ska ges till barnet. Beslutet fattas utan dröjsmål när behovet av barnspecifika stödåtgärder har bedömts och en plan för genomförande av stödåtgärderna har utarbetats. Innan förvaltningsbeslutet fattas ska personalen inom förskoleundervisningen i samarbete med specialläraren höra barnet och dess vårdnadshavare. Hörande av vårdnadshavare genomförs skriftligt via Päikky. Utbildningsanordnaren kan fatta ett positivt eller negativt beslut.

Trots initiativ av vårdnadshavaren eller andra personer som nämns i kapitel 5.1 är det inte nödvändigt att fatta ett förvaltningsbeslut om det på basis av bedömningen av behovet av stöd anses att barnet inte behöver barnspecifika stödåtgärder och de som har deltagit i bedömningen av stödbehovet är överens. Ett negativt förvaltningsbeslut om stöd ska fattas om vårdnadshavaren kräver det trots att man i bedömningen kommit fram till att barnet inte behöver barnspecifikt stöd. Om det på basis av bedömningen av stödbehovet framkommer att det inte finns några som helst behov av barnspecifika stödåtgärder behöver man inte göra upp en detaljerad plan för genomförande av barnspecifikt stöd.

Förvaltningsbeslutet ska ändras eller upphävas, om behovet av stöd förändras. I förvaltningsbeslutet ska de barnspecifika stödåtgärderna fastställas utgående från den bedömning av barnets stödbehov och den plan som utarbetats för genomförande av stödet.

Beslutsgången när ett barn har behov av barnspecifika åtgärder:

5.4 Samarbete i samband med stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning

Förskoleundervisningen ska ordnas i samarbete så att varje barn får undervisning, fostran och stöd enligt sin utveckling och sina behov. Stödet för lärande och deltagande i förskoleundervisning förutsätter fungerande samarbetsstrukturer och att man utvecklar gemenskapsfrämjande verksamhetsätt.

5.4.1 Samarbete med vårdnadshavaren och barnet

När ett barn behöver stöd för sitt lärande och deltagande i förskoleundervisning ökar betydelsen av samarbete med vårdnadshavaren. Personalen inom förskoleundervisningen ska känna till de lagar och bestämmelser som gäller samarbetet med vårdnadshavaren i anslutning till barnets stöd. Alla vårdnadshavare ska informeras om undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande och om barnets rätt till grupp-specifika stödformer och vid behov till barnspecifika stödåtgärder.

Barnet deltar i samarbetet på ett ändamålsenligt sätt och på ett sätt som är lämpligt med tanke på barnets ålder och utveckling. Barnet ska höras och barnets åsikter ska beaktas.

Det är viktigt att personalen inom förskoleundervisningen kontaktar vårdnadshavaren när det framgår att barnet har svårigheter med lärandet och deltagandet i förskoleundervisningen eller när barnets välbefinnande är i fara. Vårdnadshavaren ska ges tillräcklig information till exempel om hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor. Målet är att handla i samförstånd med barnet och vårdnadshavaren. Vårdnadshavarna ska informeras om att varken de eller barnet kan vägra att ta emot stöd för lärande och deltagande i förskoleundervisning och att deras samtycke inte behövs för att bedöma behovet av stöd eller för att planera stödet. Barnet kan också behöva stöd inom den individuella elevvården. Detta stöd grundar sig på frivillighet och förutsätter vårdnadshavarens samtycke (se Elevvård kapitel 6).

5.4.2 Yrkes- och sektorsövergripande samarbete

Inom förskoleundervisningen samarbetar man både yrkesövergripande och sektorsövergripande. Yrkesövergripande samarbetet innebär att olika yrkesgrupper inom förskoleundervisningen förenar sina kunskaper och färdigheter för att planera och genomföra undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande samt grupp-specifika stödformer och barnspecifika stödåtgärder som är lämpliga för barnet.

Sektorsövergripande samarbete innebär samarbete mellan yrkespersoner från olika förvaltningsområden främst elevvårdstjänsternas personal (inklusive barnrådgivning), social- och hälsovårdstjänster och barnskyddet. Personalen inom förskoleundervisningen ska samarbeta sektorsövergripande på ett systematiskt sätt om barnet till exempel på grund av sitt hälsotillstånd, sina sociala förhållanden eller av någon annan orsak befinner sig i en livssituation som påverkar lärandet

eller deltagandet i förskoleundervisningen. Samarbetet ska utgå från barnets bästa och genomförs med vårdnadshavarens samtycke med hänsyn till sekretess och informationsöverföring.

Barnet kan behöva arrangemang i samband med en kronisk sjukdom, läkemedelsbehandling och/eller diet. Personalen samarbetar med sakkunniga till exempel när det gäller handledning och konsultation.

Vid behov samarbetar personalen sektorsövergripande i samband med sådan medicinsk rehabilitering som - och sjukvården ordnar och genomför samt i samband med användning av hjälpmedel. Personalen inom förskoleundervisningen ansvarar inte för genomförandet av rehabiliteringen, men samarbetar i enlighet med behovet med de sakkunniga för barnets rehabilitering. I samarbetet ska man tydligt komma överens om ansvar och principer för hur barnets rehabilitering samordnas med ordnandet av förskoleundervisningen. Arrangemangen för rehabilitering ska alltid beakta barnets bästa.

5.5 Avvikande ordnande av förskoleundervisning på grund av barnets stödbehov eller hälsotillstånd

5.5.1 Tidigarelagd läroplikt

TIDIGARELAGD LÄROPLIKT FÖR ETT BARN MED EN FUKTIONSNEDSÄTTNING, SJUKDOM ELLER BEGRÄNSAD FUNKTIONSFÖRMÅGA SOM PÅVERKAR INLÄRNINGSFÖRMÅGAN

BEDÖMNING AV BARNETS BEHOV AV TIDIGARELAGD LÄROPLIKT

- Samarbete mellan sakkunniga inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen
- Yrkes- och sektorsövergripande samarbete

Den tidigarelagda läroplikten börjar

Ordnande av grundläggande utbildning för en elev med en funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga som påverkar inlärningsförmågan (20 i §)

BESLUT OM TIDIGARELAGD LÄROPLIKT

- Läroplikten börjar 1.8 det år barnet fyller sex år
- Beslut kan inte fattas då den grundläggande utbildningen har inletts
- Ett psykologiskt eller medicinskt utlåtande rekommenderas som stöd för beslutet

DELTAGANDE I FÖRSKOLEUNDERVISNINGEN

- Rätt att delta som 5-åring, vårdnadshavaren bestämmer
- Skyldighet att delta som läropliktig vid 6 års ålder

Syftet med tidigarelagd läroplikt är att stärka barnets inlärningsfärdigheter så att barnet har möjlighet att lära sig och utvecklas till sin fulla potential. Förskolestarten tidigareläggs och läroplikten börjar ett år tidigare än vad som föreskrivs, om det bedöms att barnet behöver mera tid för att uppnå målen för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen på grund av en funktionsnedsättning, en sjukdom eller begränsad funktionsförmåga som påverkar inlärningsförmågan och den övergripande utvecklingen. I sådana fall fattas ett beslut om tidigarelagd läroplikt.

En funktionsnedsättning kan till exempel vara en syn- eller hörselskada, intellektuell funktionsnedsättning, svåra utvecklingsstörningar eller omfattande svårigheter i lärande. En kronisk sjukdom som påverkar barnets kognitiva färdigheter och funktionsförmåga kan vara orsak till tidigarelagd läroplikt. En kronisk sjukdom som inte påverkar barnets inlärningsförmåga kan beaktas genom undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande: ett biträde kan till exempel arbeta i gruppen. I sådana fall finns ingen grund för att fatta ett beslut om tidigarelagd läroplikt. Begränsad funktionsförmåga avser faktorer som påverkar vardagskompetensen, delaktigheten och välbefinnandet och som orsakar barnet hinder för att delta eller omfattande behov av hjälp och stöd.

För ett barn som fått ett beslut om tidigarelagd läroplikt börjar läroplikten det år då barnet fyller sex år och barnet har rätt till förskoleundervisning det år då barnet fyller fem år. I detta fall kan förskoleundervisningen pågå i två år när barnet är fem och sex år. Barnet ska delta i förskoleundervisning, som hör till läroplikten. Vårdnadshavaren bestämmer om barnet deltar i förskoleundervisningen som 5-åring. Barnets vårdnadshavare ska i god tid få information om den tidigarelagda läroplikten.

Chef för småbarnspedagogik och förskola fattar beslut om tidigarelagd läroplikt. Om barnet inte deltar i småbarnspedagogik eller förskoleundervisning fattas beslutet om tidigarelagd läroplikt av barnets boningskommun. Vårdnadshavaren kan också ta initiativ till ett beslut om tidigarelagd läroplikt. Beslutet ska fattas när barnet är i daghems- eller förskoleåldern. Beslutet kan inte fattas efter att den grundläggande utbildningen har inletts.

Beredningen av förvaltningsbeslutet görs i samarbete med sakkunniga från småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. När man bedömer om ett barn behöver tidigarelagd läroplikt, ska man granska funktionsnedsättningen, sjukdomen eller den begränsade funktionsförmågan ur olika perspektiv för att få en helhetsbild av barnets stödbehov och förutsättningar för lärande. Samarbetet är viktigt för att barnets lärtig från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen ska bilda en sammanhängande helhet som beaktar barnets bästa.

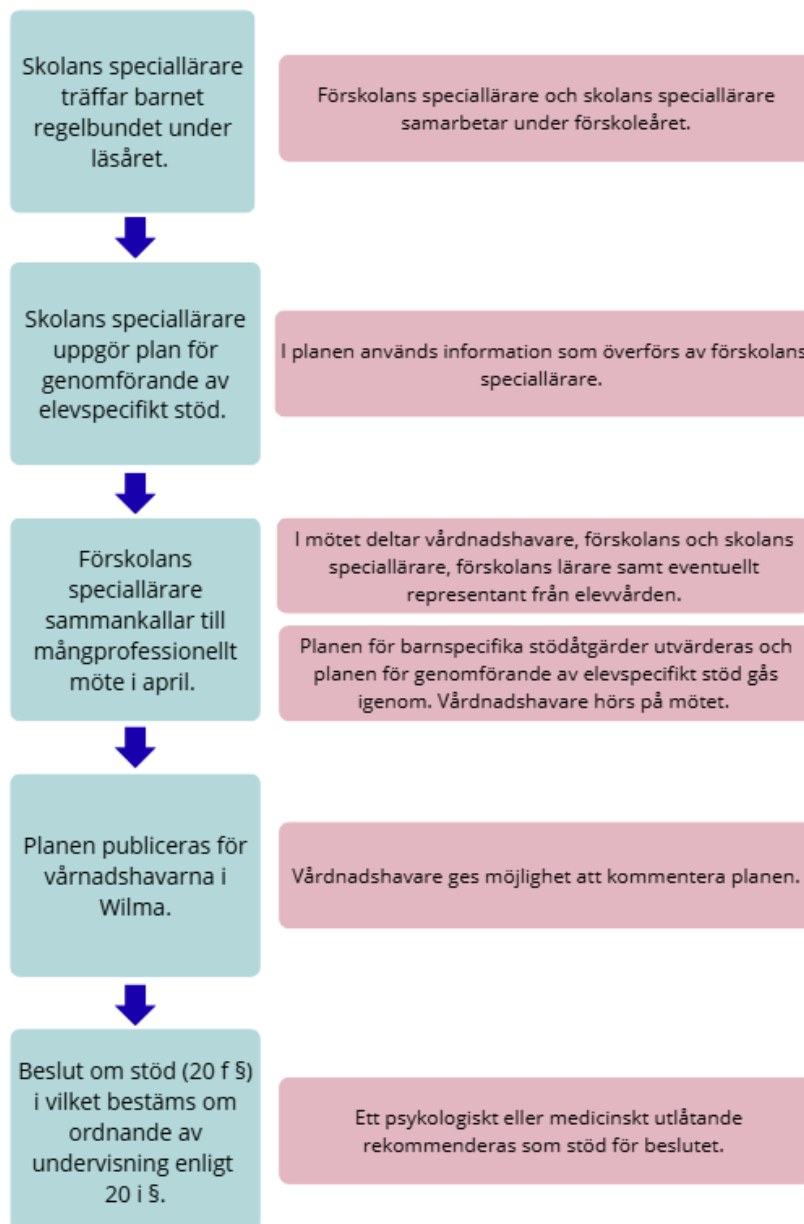
När ett förvaltningsbeslut om tidigarelagd läroplikt fattas används eventuella psykologiska eller medicinska utlåtanden om barnet eller någon annan motsvarande utredning. Med tanke på beslutsfattandet är det väsentligt att det av ett utlåtande eller en utredning framgår varför barnet skulle gynnas av tidigarelagd läroplikt. När beslutet fattas kan man också använda sig av den uppfattning om barnets situation som man tidigare eller under bedömningen kommit fram till med hälso- och sjukvården. Beslutet fattas alltid utifrån en helhetsbedömning av barnets situation, styrkor och behov av individuellt stöd. Ett förvaltningsbeslut om tidigarelagd läroplikt ska motiveras och ett eventuellt utlåtande eller en annan motsvarande utredning fogas till beslutet.

Ett beslut om stöd ska fattas för ett barn som fått ett beslut om tidigarelagd läroplikt och fattas utgående från en bedömning av behovet av barnspecifikt samt en plan för genomförande av barnspecifikt stöd. I

beslutet ska barnspecifika stödåtgärder enligt barnets behov fastställas, och stödåtgärderna ska omfattas av antingen regelbunden undervisning som ges av en speciallärare, delvis i smågrupp och i samband med annan undervisning, eller undervisning som ges av en speciallärare i smågrupp på heltid.

Övergången från förskoleundervisning till grundläggande utbildning för ett barn som fått ett beslut om tidigarelagd läroplikt

FRÅN TIDIGARELAGD LÄROPLIKT TILL ORDNANDE AV GRUNDLÄGGANDE UTBILDNING ENLIGT 20 I §

Då barnet har ett förvaltningsbeslut om tidigarelagd läroplikt och behovet av stöd fortsätter i den grundläggande utbildningen, ordnas barnets undervisning så att barnet har rätt till elevspecifika stödåtgärder när barnet inleder den grundläggande utbildningen och vid behov till avvikelse från den grundläggande utbildningens lärokurs eller målen i läroplanen. Om de elevspecifika stödåtgärderna och avvikelsen från den grundläggande utbildningens lärokurs eller målen i läroplanen är otillräckliga och barnet på grund av en funktionsnedsättning, en sjukdom eller begränsad funktionsförmåga som påverkar inlärningsförmågan inte kan studera läroämnen i den grundläggande utbildningen, kan undervisningen ordnas enligt verksamhetsområde.

När ett barn som har ett beslut om tidigarelagd läroplikt övergår till den grundläggande utbildningen bedömer personalen inom förskoleundervisning och grundläggande utbildning ordnandet av undervisningen och stödåtgärderna för barnet inom den grundläggande utbildningen i ett yrkes- och sektorsövergripande samarbete. Då används eventuella utlåtanden för tidigarelagd läroplikt eller annat samarbete med yrkespersoner från hälso- och sjukvården som genomförts tidigare eller som genomförs i samband med bedömningen för att få stöd för bedömningen av barnets situation. Vid bedömning av ordnandet av undervisningen i den grundläggande utbildningen ska man granska barnets funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsade funktionsförmåga ur olika perspektiv för att förstå barnets helhetssituation. Bedömningen av ordnandet av den grundläggande utbildningen och de elevspecifika stödåtgärderna ska grunda sig dels på en bedömning av vilka stödåtgärder som behövs för att barnet ska nå målen för lärokursen och för att barnet ska kunna delta i undervisningen, dels på en bedömning av om ordnandet av undervisningen är ändamålsenligt.

En viss medicinsk diagnos innebär inte automatiskt att vissa stödåtgärder ska genomföras eller att ett beslut ska fattas om ordnande av grundläggande utbildning för en elev med en funktionsnedsättning, en sjukdom eller begränsad funktionsförmåga som påverkar inlärningsförmågan. Ett beslut om stöd som utgår från en bedömning kan inte grunda sig endast på en medicinsk bedömning, eftersom det stöd som ges av undervisningspersonal inom den grundläggande utbildningen alltid fokuserar på att stödja lärande och skolgång, och målet är att ge varje elev möjlighet att uppnå målen i läroplanen, fullgöra den grundläggande utbildningens lärokurs och delta i undervisningen. Den grundläggande utbildningen för ett barn som har fått ett förvaltningsbeslut om tidigarelagd läroplikt inleds senare endast av grundad anledning och efter noggrant övervägande (se kapitel 5.5.5). Ett sådant skäl kan till exempel vara att barnet på grund av en sjukdom inte alls eller nästan inte alls har deltagit i förskoleundervisning och det anses ligga i barnets intresse att delta i förskoleundervisning

ORDNANDE AV GRUNDLÄGGANDE UTBILDNING ENLIGT 20 I §

5.5.2 Sjukhusundervisning och konsultativ sjukhusundervisningstjänst

Sjukhusundervisning för ett barn som är patient inom den specialiserade sjukvården

Om ett barn har en allvarlig sjukdom eller svår livssituation krävs särskilt övervägande när förskoleundervisningen ordnas och det behövliga stödet planeras. För ett barn som får specialiserad sjukvård ordnas förskoleundervisningen i första hand på barnets egen plats för förskoleundervisning. Kommunen där sjukhuset finns är skyldig att för ett barn som är patient på sjukhuset ordna undervisning i den omfattning detta är möjligt med hänsyn till barnets hälsa. Kommunen där sjukhuset som svarar för vården finns är skyldig att ordna undervisning och stöd även för andra barn än sådana som är intagna för specialiserad sjukvård på sjukhus i den omfattning detta är motiverat med beaktande av barnets hälsa, pedagogiska specialbehov och vårdmässiga och rehabiliterande åtgärder inom den specialiserade sjukvården. Sjukhusundervisning ska ordnas, om förskoleundervisningen inte kan ordnas på något annat sätt med hänsyn till barnets bästa. Även kommuner där det finns en annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården kan ordna sjukhusundervisning för barn som får specialiserad sjukvård. Den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som svarar för vården finns och barnets utbildningsanordnare samt barnets hemkommun enligt lagen om hemkommun eller boendekommunen för ett barn som saknar hemkommun ska tillsammans komma överens om hur barnets förskoleundervisning ordnas. Barnet, barnets vårdnadshavare eller andra lagliga företrädare samt barnets utbildningsanordnare och elevvårdstjänsternas personal ska höras när det gäller

ordnandet av förskoleundervisningen. Om utbildningsanordnaren är någon annan än barnets hemkommun under vårdperioden ska även barnets hemkommun eller boendekommun höras. Om man inte når samförstånd ska förvaltningsbeslutet fattas av den kommun där sjukhuset finns.

Konsultativ sjukhusundervisningstjänst

Kommunen där sjukhuset finns ska utöver sjukhusundervisning ordna konsultativ sjukhusundervisningstjänst på barnets förskola. Denna tjänst riktar sig främst till lärare och erbjuder stöd för planering och genomförande av barnets lärande och deltagande i förskoleundervisningen. Tjänsten ska ordnas i situationer där det behövs krävande sektorsövergripande kompetens för att planera eller vidta förebyggande eller korrigerande åtgärder för förskoleundervisning av andra barn än barn som är patienter inom den specialiserade sjukvården. Den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten ska ordnas också för att anordna undervisning för andra barn än barn som redan är patienter inom den specialiserade sjukvården. Syftet med den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten är att stärka lärarnas och den övriga personalens kompetens samt det tidiga stödet som en del av verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen. Den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten stärker dessutom strukturerna för det yrkes- och sektorsövergripande samarbetet mellan sjukhusundervisningens personal och förskoleundervisningens personal. Genom att tillhandahålla tjänster vid rätt tidpunkt i barnets egen förskolegrupp kan man förhindra att problem anhopas och stödja barnets deltagande i förskoleundervisningen. Utbildningsanordnaren ska tillsammans med den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som svarar för vården finns i ett yrkesövergripande samarbete komma överens om den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten och ordna det stöd för ordnande av förskoleundervisningen som är nödvändigt med tanke på övergången. Om utbildningsanordnaren är någon annan än barnets hemkommun under vårdperioden eller boningskommunen för ett barn som saknar hemkommun ska även barnets hemkommun eller boningskommun höras. När sjukhusundervisningen avslutas fortsätter barnet på det verksamhetsställe för förskoleundervisning till vilket barnet hörde före sjukhusundervisningen.

5.5.3 Övriga undervisningstjänster

Ett barn kan även få övriga undervisningstjänster i samband med förskoleundervisningen, om dessa behövs för att stödja barnets deltagande i förskoleundervisningen. Dessa övriga undervisningstjänster är avgiftsfria för barnet i likhet med tolknings- och biträdestjänsterna samt hjälpmedlen. Utbildningsanordnaren bestämmer hur de övriga undervisningstjänsterna ska ordnas, och det ska fattas ett beslut enligt förvaltningslagen om ordnandet av tjänsterna.

5.5.4 Avvikande ordnande av barnets förskoleundervisning på grund av barnets hälsotillstånd

Förskoleundervisningen för ett barn kan ordnas delvis på ett annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i lagen och förordningen om grundläggande utbildning, om det är motiverat av skäl som har

samband med barnets hälsotillstånd. Till exempel en kronisk sjukdom kan hindra eller försvåra barnets deltagande i förskolans undervisning. Det är inte möjligt att förkorta tiden för deltagande i förskoleundervisning eller att ordna förskoleundervisning på ett avvikande sätt utan ett beslut om avvikande ordnande av förskoleundervisning. Ett förvaltningsbeslut ska alltid fattas om avvikandet inte är tillfälligt eller litet.

Vårdnadshavaren lämnar in en ansökan till utbildningsanordnaren om att förskoleundervisningen ska ordnas på ett avvikande sätt. Ett beslut kan fattas endast av skäl som beror på barnets situation och har samband med barnets hälsotillstånd. Barnets hälsotillstånd bedöms av yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. För förvaltningsbeslutet behövs ett expertutlåtande om den situation som påverkar deltagandet i förskoleundervisningen. Utlåtandet ska fogas till vårdnadshavarens ansökan. Eftersom det är fråga om ett beslut som fattas av utbildningsanordnaren, ska den som fattar beslutet alltid bedöma barnets helhetssituation också pedagogiskt, det vill säga hur barnets rätt till förskoleundervisning möjliggörs. Beslut om avvikande ordnande av förskoleundervisning fattas alltid från fall till fall utifrån det enskilda barnets situation. Beslutet ska fattas med hänsyn till barnets bästa. I beslutet om avvikande ordnande av förskoleundervisning ska det anges hur barnets förskoleundervisning avviker från vad som bestäms och/eller föreskrivs i lagen och förordningen om grundläggande utbildning och grunderna för förskoleundervisningens läroplan. Beslutets giltighetstid ska framgå av beslutet. Ett beslut om avvikande ordnande av förskoleundervisning gäller för viss tid, högst ett läsår. Om den förskoleundervisning som barnet får understiger minimiantalet timmar i förskoleundervisningen, det vill säga 700 timmar, eller om beslutet gäller platsen för förskoleundervisning, ska man regelbundet bedöma om lösningen fungerar. Allt som bestäms i beslutet ska motiveras.

5.5.5 Inledande av den grundläggande utbildningen senare

Ett barn kan inleda den grundläggande utbildningen ett år senare om det är förenligt med barnets bästa. Vårdnadshavare ansöker om detta genom att fylla i blanketten *Anhållan om rätt att börja skolan ett år senare än bestämts i lag* som finns på kommunens hemsida. Till ansökan ska fogas en psykologisk och vid behov medicinsk utredning. Utbildningsanordnaren fattar ett positivt eller negativt förvaltningsbeslut. Beslutet ska motiveras och psykologiska och eventuella medicinska utredningar fogas till beslutet. Ett förvaltningsbeslut om att inleda den grundläggande utbildningen senare än föreskrivet ska fattas endast av grundad anledning och efter noggrant övervägande. Ett beslut kan inte fattas till exempel med hänvisning till att man i den grundläggande utbildningen inte skulle ha möjlighet att tillgodose barnets behov av stöd för lärande och skolgång. Beslutet om att inleda den grundläggande utbildningen senare ska fattas innan barnet inleder den grundläggande utbildningen. När ett barn har fått tillstånd att inleda den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som föreskrivs, har barnet rätt att delta i förskoleundervisning ännu ett förskoleår.

6. Elevvård

Detta kapitel i läroplanen har ersatts av den kommunala elevvårdsplanen. Information, tillvägagångssätt, planer och åtgärder finns att läsas i den kommunala elevvårdsplanen och i enhetsspecifika planer.

Kommunens elevvårdsplan ersätter den tidigare förskolevisa elevvårdsplanen, som utgår ur lagen och Utbildningsstyrelsens nationella föreskrifter. Även privata utbildningsanordnare och statliga skolor och läroanstalter ska utarbeta planen.

I den kommunala elevvårdsplanen beskrivs hur man genomför den gemensamma elev- eller studerandevården, hur det individuella stödet ordnas samt hur man samarbetar med barnen, eleverna, de studerande, deras vårdnadshavare och samarbetspartner. I planen fastslås även tillvägagångssätten vid mobbning, trakasserier och våld samt kriser.

Även om ändringar sker i ansvaret för att ordna elev- och studerandevårdstjänster, ordnas tjänsterna fortsättningsvis i förskoleenheterna och läroanstalterna i första hand som närservice. Även skolans elevvårdsgrupp, där förskolan har en representant, och den sektoröverskridande expertgruppen som sammankallas till stöd för en enskild elev fortsätter sitt arbete.

Elevvård innebär att främja och upprätthålla barnets lärande, goda psykiska och fysiska hälsa, sociala välbefinnande samt verksamhet som ökar förutsättningarna för dessa i förskolan. Barnet har rätt att avgiftsfritt få den elevvård som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen. Barnets bästa beaktas inom elevvårdsarbetet.

Elevvården ska genomföras som systematiskt samarbete mellan undervisningsväsendet och välfärdsområdet och barnen och deras vårdnadshavare samt vid behov andra samarbetspartner. Elevvården utgörs av såväl gemensamt som individuellt elevvårdsarbete. Den gemensamma elevvården

är förebyggande och det primära sättet att ordna elevvård inom förskoleundervisningen. Elevvården är en gemensam uppgift för alla yrkesverksamma i förskolan. Barnet har dessutom rätt till elevvårdstjänster, som utgörs av skolhälsovårdstjänster enligt åldersgrupp och kurators- och psykologtjänster. Elevvårdstjänsterna ska ordnas som närservice, som utbildningsanordnaren ska erbjuda ändamålsenliga lokaler för.

Se bilaga Elevvårdsplan för Korsholms kommun

7. Förskoleundervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip

I kommunen ordnas för tillfället ingen förskoleundervisning som baserar sig på en världsåskådning eller på en pedagogisk princip. En registrerad sammanslutning kan av statsrådet ansöka om tillstånd att ordna dylik förskoleundervisning. Anordnaren av förskoleundervisning ska innan undervisningen inleds presentera en läroplan. Läroplanen ska följa grunderna i förskoleundervisningens läroplan.